
Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu

Criminal Homicide Because of Blood Feud*

Yard.Doç.Dr. Leyla ÇAKICI GERÇEK**
Yard.Doç.Dr. Jale BAFRA***

Öz: Her alandaki gelişmelerin hızla yaşandığı çağımızda hâlâ “kan gütme saiki” ile işlenen adam öldürme suçları varlığını sürdürmektedir. Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarıyla ilgili tüm kaynaklar ve Yargıtay’ın bu konudaki kararları incelenmiştir. Bu suçun önlenmesi için alınması gereken tedbirler, Yargıtay kararlarına karşı eleştiriler ve suçun oluşması için Yargıtay kararlarında açıklanan unsurlar belirlenmiştir.

Anahtar kelimeler: Kan davası, Adam öldürme, Kan gütme saiki.

Abstract: Although so much progress going on in every field, the crimes of killing man impelled by blood feud carry on their existance. All jurisprudences and the decisions of the Court of Appeal about the criminal homicides connected with this type of crimes have been carefully examined. The required measures to prevent that, the criticisms against the decisions of the Court of Appeal and the factors explained in the decisions of that Court have been determined.

Keywords: Blood Feud, Homicide.

* Bu makale; Yard.Doç.Dr. Leyla Çakıcı Gerçek tarafından hazırlanan, danışmanlığı Yard.Doç.Dr. Jale Bafra tarafından yapılan ve İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü’nde 2003 yılında kabul edilen “Hukuk ve Adli Bilimler Açısından Kan Gütme Saiki İle İşlenen Adam Öldürme Suçu” adlı yayımlanmamış doktora tezinin ürünüdür.

** Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Alaplı Meslek Yüksek Okulu Alaplı Zonguldak.
E-mail: alyelus@yahoo.com

*** Yard.Doç.Dr. Jale Bafra İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü 34303-Cerrahpaşa- İstanbul
E-mail: jale_bafra@yahoo.com

1. GİRİŞ

Kan Gütme Saiki ile İşlenen Adam Öldürme Suçları sadece ülkemizde değil, dünyanın pek çok yerinde de süren bir problemdir. Ülkemizde özellikle sanayinin ve ekonominin az geliştiği, teknolojik imkanların çok ulaşmadığı, dolayısıyla eğitim seviyesinin de düşük olduğu bölgelerde önemli bir sorun olarak varlık gösteren kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçları, halk arasındaki ifade ile “kan davaları”, TCK’nın 450/10. bendinde düzenlenmiştir. 15.07.1953 tarihinde yayımlanan 6123 sayılı kanunla, kan gütme olaylarının önlenmesi amacı ile, TCK 450. maddesine 10. bent eklenmiş ve bu suçun yaptırımı da “ıdam cezası” olarak belirlenmişti. Bu yasal düzenlemeden önce işlenen kan gütme saiki ile adam öldürme suçları, taammüden adam öldürme suçu kapsamında cezalandırılılabiliyordu. 09.08.2002 günlü Resmi Gazete’de yayımlanan, 4771 sayılı “Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun” ile kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun cezası müebbet ağır hapis cezasına dönüşmüştür.

Çalışmamızda konu ile ilgili mevcut tüm kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış ve bu kaynaklardan özellikle kan gütme hukukî yönden inceleyenlerden daha fazla yararlanılmıştır. Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçları ile ilgili Yargıtay kararları incelenmiş ve zaman içinde değişiklik gösterip göstermediği belirlenmiştir.

2. KAN GÜTME SAIKİ İLE İŞLENEN ADAM ÖLDÜRME SUÇUNUN ŞARTLARI

2.1. Genel Olarak

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının işlenmesine halk arasında “kan davası” denilmekte, yabancı dillerde ise; İtalyanca’da “vendetta”, Fransızca’da aynı terim veya “vengeance”, İngilizce’de “blood feud”, Almanca’da “blutrache” adı verilmektedir.¹ ‘Payback’, Avustralya yerlilerinin yaygın olarak kan davası yerine kullandıkları İngilizce bir terimdir.²

Kan davası özellikle Akdeniz ve Ortadoğu bölgesinin karakteristik özelliği sayılabilir. Klasik feodalite döneminde tüm Avrupa’da görülen kan davası, Arap yarımadasında özellikle cahiliye döneminde yoğun bir şekilde mevcuttu.³ Kan gütme olaylarının çok yaygın bir gelenek olduğu Arap toplumlarında, adaleti gerçekleştirecek bir hukuk düzeni olmadığından, cahilliye döneminde ortaya çıkan kabileler arası çatışmalar kan davasına dönüşerek devam etmiştir. Cahilliye döneminde, kan davasına dönüşmeden, intikam veya diyet ödemesiyle çözülmüş pek çok olayın varlığına rağmen, binlerce kan davalarının varlığı da ileri sürülmüştür. İslam dininin ortaya çıkmasıyla çeşitli değişimler yaşanmıştır.⁴ Şeref, namus ve

¹ Yalkut Necdet (1978), *Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme*, Yargıtay Dergisi, Ocak- Nisan 1978, Cilt:4, Sayı:1-2, Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü Yayınları, Ankara, sh. 83.

² Finnane Mark (2001), *Payback, Customary Law and Criminal Law in Colonised Australia*, International Journal of Sociology of Law, [http. www. Karalimas.edu.tr.](http://www.Karalimas.edu.tr), Elsevier Science Direct, sh.293-296.

³ Özen Cemil (2000), *Demokratik Seçim Süreçlerinde Antidemokratik Bir Unsur Olarak Kan Davasının Sosyolojik Açıdan Önemi ve Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Bursa, sh. 6,7,8,9.

⁴ Yenice Ali Rıza (1994), *Cahiliye Döneminde Kabilelerarası Kan Davaları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Ortaçağ Tarihi Ana Bilim Dalı, İstanbul, sh. 32,33,34.

haysiyet gibi manevî değerler ve mülkiyet hakkı bireyselleştikçe, kan davaları da azalmaya başlamıştır. Bir çalışmada, hemen hemen tüm dünyada kendine özgü niteliklerle ortaya çıkan ve “sosyal tarih açısından belli bir evrenselliği de içinde barındıran” onur kavramının korunması mücadelesinin Doğuda kan davası, Batıda ise düello şeklinde gerçekleştiği belirtilmiştir.⁵

Kan davası, iki alt insan grubu arasında çeşitli nedenlerle, karşılıklı olarak grup üyeleri üzerinde sürekli, cebir ve şiddete yönelik hareketlerin tekrarlanmasıdır. Kan gütme, failin daha önceden öldürülen bir kimsenin öcünü almak amacı ile, ilk öldürme hareketinin oluşturduğu acı ve hiddetin etkisinde olmaksızın bir görev bilinci ile, öldüren gruba ait bir kişiyi kasten öldürmesidir.⁶

Adam öldürme suçunun ağırlaştırıcı nedenlerinden birisi olarak, kan gütme saiki ile adam öldürme TCK'nın 450. maddesine 10. bent olarak, 15.7.1953 tarihinde yayımlanan 6123 sayılı kanunla eklenmiştir.⁷ 10. bent eklendikten sonra, failin içinde bulunduğu psikolojik duruma ilişkin olan kan gütme saiki, adam öldürme suçunun bir başka şiddet sebebi sayılmıştır.⁸

Kan gütme saiki, adam öldürme suçunun yasal bir şiddet sebebi olarak belirlenmiş ancak bir tarifi yapılmamıştır.⁹ Kan gütmenin yasalarda tarifi yapılmadığı için, Yargıtay kararları ile özellikleri belirlenmiştir. Yargıtay kararlarında kan gütme şöyle tanımlanmıştır;

“... Kan gütme; failin daha önce öldürülen bir kimsenin intikamını almak için, ilk olayın doğurduğu elem ve infial geçtikten sonra suçlunun mensup olduğu gruptan birisini veya suçluyu öldürmesidir...”¹⁰ Kararda intikam almaktan bahsedilse de bu öç alma saiki anlamında düşünülmemelidir. Kan gütme saikinde öldüren ile öldürülen arasında hiçbir sübjektif ilişki yoktur. Öldürme âdeta bir görev bilinci içinde işlenmiştir.

Düşmanca bir ilişki olan kan gütme, üyelerinin birbirine içtenlikle bağlı olduğu iki ayrı grup arasında kurulur. Bu ilişki sürecinde her iki taraf, karşı taraf üyelerinden birisine karşı, genellikle adam öldürme derecesine varan cebir ve şiddet yollarına başvurur. Genellikle, kan güden bu iki grup arasında düşmanlık ilişkisi başlamadan önce akrabalık veya çok yakın ilişkilerin mevcut olduğu belirlenmiştir.¹¹ Öğretide, kan gütme olaylarının özelliği olarak uzun bir zaman dilimi içerisinde, ilk adam öldürme olayı ve bunun karşılığında işlenen adam öldürme ile buna karşılık olarak gerçekleştirilen adam öldürmeden oluşan en az üç şiddet hareketinin bulunması gerekliliğinden de bahsedilmiştir.¹²

⁵ Şimşek Sefa (1990), *The Code Of Honour in The East and in The West*, Yüksek Lisans Tezi, Boğazici Üniversitesi, İstanbul.

⁶ Savaş Vural - Mollamahmutoğlu Sadık (1995), *Türk Ceza Kanunu Yorumu*, 3. Cilt, 1. Baskı, Adalet Matbaacılık, Ticaret Limited Şirketi, Ankara, sh. 4211, 4210.

⁷ Polat Zeki Ahmet (1999), *Öğreti ve Uygulamada Adam Öldürme Suçları*, 1. Baskı, Alfa Basım Yayım Dağıtım Limited Şirketi, İstanbul, sh. 118.

⁸ Karıca Eray (1990), *Yargıtay Kararları Işığında Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme Fiilleri*, Adalet Dergisi, yıl:81, sayı:3, Yanı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara, sh. 60.

⁹ Erem Faruk (1985), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükiimler*, Cilt IV, 3. Basım, Seçkin Kitabevi, Ankara, sh. 391.

¹⁰ Polat, age., sh.119.

¹¹ Dönmezer Sulhi (1984), *Kriminoloji*, 7. Basım, Filiz Kitabevi, Haşmet Matbaası, İstanbul, sh. 267, 268.

¹² Tezcan Mahmut (1981), *Kan Davaları Sosyal Antropolojik Yaklaşım*, 2. Basım, Sevinç Matbaası, Ankara, sh. 7,8.

Kan gütmenin bir ağırlatıcı neden sayılarak TCK'ya eklenmesindeki esas etken, bu olaylara karşı daha etkili bir mücadelenin verilmesidir. TCK 450. maddesine 10. bendin eklenmesine ilişkin olan 6123 sayılı yasanın teklifi gerekçesinde, bu bendin eklenmesi ihtiyacının, uygulamada taammüdün varlığının tespit edilmesinde yaşanan güçlüklerden kaynaklandığı ifade edilmiş ise de; Adalet Komisyonu bu yasanın teklifini, ağır bir cezanın uygulanması ile kan gütme olaylarının sayısında azalma olacağı düşüncesi ile kabul etmiştir. O halde, uygulamada taammüdün varlığının tespitinde güçlük çekilmese idi, kan gütme saiki ile adam öldürme suçları için öngörülen 10. bendin 450. maddeye eklenmesine ihtiyaç duyulmayacaktı. *Dönmezer*, bu gerekçenin yerinde olmadığını ve TCK 450. madde 10. bentte düzenlenen ağır cezanın bu suçun işlenmesini önlemekte etkili olmadığını düşünmektedir.¹³ Ayrıca *Dönmezer*, ölüm cezasını gerektiren kan gütme sebebinin TCK'ya eklenmesini isabetsiz bulmakta ve taammüde ilişkin kanun hükümlerinin uygulanmasının yeterli olacağını düşünmekte ve genellikle uzun yıllar süren aile telkinleri ile beyni yıkanmış, cahil genç insanlar tarafından işlenen bu suçun failinin ahlâk dışı bir davranış içine girdiğinin ve herhangi bir hafifletici sebebin etkisinde olmadığı varsayımının sosyoloji biliminin verilerine zıt olduğunu; aslında failin kendi alt kültürünün normlarına uyduğunu ifade etmektedir. Kan gütme nedeni ile adam öldürme suçunu işleyen kişinin iradesinin her türlü zaaf-tan uzak olduğu şeklinde, kanun tarafından öngörülen bu varsayımın yerinde olmadığını, bu tür kanunî faraziyelerin çağdaş hukuk ilkelerine de uygun olmadığını düşüncesindedir.¹⁴

Bu konuda *Erem - Toroslu* da kan davası kavramı içinde taammüdün bulunduğunu dolayısıyla ayrı bir bentle kan gütmenin yasada yer almasının anlaşılabilir olduğunu ifade etmişlerdir.¹⁵ *Erman - Özek*, kan gütme saikini, cezanın ağırlaştırılmasını gerektiren bir neden olarak düzenlemekte fayda olmadığını görüşündedir.¹⁶

Öztürk de, kan gütme saikinin yasaya eklenmesinde bir isabet olmadığı görüşündedir. *Öztürk* ayrıca, kısas ilkesinin ilkel bir çeşidi olarak değerlendirdiği kan gütmenin, çağdaş ceza hukuku sistemi içinde asla yerinin olmayacağı; ağır bir yaptırımın suçu önlemekte etkisi olmayacağı, daha çok ekonomik ve sosyal önlemlerin alınması gerektiği fikrindedir.¹⁷

Yalkut, kan gütmenin taammütten ayrı olarak düzenlenmesini uygun bulmakta, bu ilkel geleneğin kökünden kazınmasına kadar da bu yasal düzenlemenin varlığını sürdürmesi gerektiğini belirtmektedir. TKC 450/10. bendin uygulanmasında aşırı hoşgörü ve acımaya kaçılmadan, yargı organları görevini yerine getirmelidir.¹⁸

*Gürelli'*ye göre; kanun koyucu böyle bir düzenleme ile toplumsal çıkarı birinci plana almıştır. Bu düzenleme ile Ceza Kanunumuzun manevî sorumluluk esasından ayrılması söz konusu olmuştur. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunu işleyenlerin, bu suçu bir gö-

¹³ Dönmezer Sulhi (1984), *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 12. Basım, Filiz Kitabevi, Formül Matbaası, İstanbul, sh. 56.

¹⁴ Dönmezer Sulhi (1977), *İçtihatlarla Kan Gütme Saiki*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:XLII, Sayı:1-4, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, sh. 2.

¹⁵ Erem Faruk - Toroslu Nevzat (1999), *Türk Ceza Hukuku Özel Hükümler*, 7. Basım, Savaş Yayınevi, Baran Ofset, Ankara, sh. 369.

¹⁶ Erman Sahir - Özek (1994), *Ceza Hukuku Özel Bölüm Kişilere Karşı İşlenen Suçlar*, Ofset Hazırlık ve Baskı Dünya Yayıncılık A.Ş., sh. 53.

¹⁷ Öztürk Yusuf (1996), *Öğreti ve Uygulamada Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme*, Yasa Hukuk Dergisi, Yıl:19, Cilt:15, Sayı:174, Yasa Yayıncılık, Çetin Matbaası, sh. 786.

¹⁸ Yalkut, agm., sh.92.

rev bilinci içinde ve özgür olmayan bir irade ile gerçekleştirmeleri, aslında onların bu sorumluluklarında bir azalma oluşturması gerekirken tam tersine ağırlaştırılmış bir ceza ile karşılaşmaktalar. Kanun koyucu bu suçta cezayı ağırlaştırarak cezaların önleyici ve korkutucu etkilerinden yararlanmaya çalışmıştır.¹⁹

Alacakaptan ise, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun sadece, bir önceki öldürme olayını gerçekleştiren kişinin dışında kalanlara yönelik bir öldürme fiili gerçekleştiğinde var olması gerektiğini düşünmektedir. Adam öldürme olayını gerçekleştirenden intikam almak için işlenen suç ile, adam öldüren kişinin yakınlarına yöneltilen adam öldürme suçunun ayrı ayrı düzenlenmesi ve müeyyidelendirilmesi gerekir. Bu iki suçun birbirinden farklı ağırlıkları vardır.²⁰

Bize göre de, önceki adam öldürme olayının failinin öldürülmesi ile, yakınlarının öldürülmesi arasında fark vardır. Her iki durumda son adam öldürme olayını gerçekleştiren failin içinde bulunduğu tehlikelilik derecesi aynı değildir. Dolayısıyla bu suçların ayrı ayrı müeyyidelendirilmesi gerektiği fikrine biz de katılıyoruz.

1987 tarihli Türk Ceza Yasası Ön Tasarısında, birinci bölümde yer alan, 102. maddenin üçüncü bendinde “öldürme fiili... münhasıran kan gütme saiki ile ... işlenirse faille ölüm cezası verilir” şeklinde düzenlenmiş ve bu düzenleme 1989 tarihli Türk Ceza Yasası Ön Tasarısında da yerini almıştır.²¹ 1997 tarihli TCK Ön Tasarısında ise, kan gütme saikinden hiç bahsedilmemiştir. Bu Ön Tasarıda kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçuna yer verilmemesi bizce isabetlidir. İlkel bir kişisel öç alma olan kan gütmenin ağır ceza ile önlenemeyeceği kanaatindeyiz. Ancak 01.04.2005 tarihinde yürürlüğe girecek iken yürürlüğe girişi iki ay ertelenen 5237 sayılı yeni Türk Ceza Kanununda da, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçuna mevcut düzenlemeye uygun olarak yer verilmiştir.

2.2. Kan Gütme Saikinin Varlığı

Saik, sevk eden, kişiyi belli bir davranışta bulunmaya yönlendiren nedendir. Fransızca’da “*motif, raison, mobile*”, İngilizce’de “*motive, reason*”, İtalyanca’da “*motivo*”, Almanca’da “*grund*” ve Latince’de “*mobilis*” şeklinde adlandırılan saik kişinin iç dünyasına ait bir kavramdır. Suçların psikolojik unsurunda yer alan ve yapılan hareketin sonucunu önceden görmek ve bu sonucu istemekten oluşan kast kavramından farklıdır.²²

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının işlenmesinde saik, kötü bir duygunun açığa çıkmasıdır. Kişiyi suça iten bu kötü duygu, cezayı ağırlaştırıcı bir etki gösterip, cürümün vasfını etkilemektedir. O nedenle de TCK 450/10. bendinin yerinde uygulanabilmesi için, bu saikin varlığının doğru olarak tespiti çok önemlidir.²³

¹⁹ Güreli Nevzat (1976), *Kan Davası Nedeni ile Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal İdarî ve Hukukî Tedbirler Hakkında Rapor*, İstanbul Üniversitesi Mecmuası, Hukuk Fakültesi Cilt:XLI, Sayı:3-4, Sulhi Garan Matbaası, İstanbul, sh. 114.

²⁰ Alacakaptan Uğur, 25.05.1974 yılında, Trabzon’da Kan Davası Seminer Çalışmasında Sunulan Tebliğ, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, sh. 20, 21.

²¹ Öztürk, agm, sh. 772.

²² Yalkut, agm, sh. 82.

²³ Yalkut, agm., sh.83.

Kan gütme saikinın varlığında, daha önceden bir yakını öldürdüğünü düşündüğü kişiyi ya da onun yakınının bir görev bilinci ile öldürülmesi söz konusudur. Failin bu davranışı, önceden öldürülen yakınının kanını almak şeklinde beliren ilkel kişisel öç almanın tipik bir örneğidir. “Bireyi suça götüren gelenek ve göreneklerden birisi ve en önemlisi kan davasıdır”²⁴

Kan gütme saiki ile öç alma saiki birbirinden farklıdır. Sadece öç almak saiki, kan gütmenin varlığını göstermez.²⁵ Suça karşı tepki gösterme, yakınının öldürülmesinde katilden öç almayı isteme insanın ve dolayısıyla toplum yapısında var olan bir duygudur. Nefret ihtirası, öç alma isteğine neden olduğundan suç saikleri arasında yerini alan bir kavramdır. Öç almada hedef bir kişi olabileceği gibi, bir toplulukta olabilir. Öç alma ihtirası bir çok suçta görüldüğü gibi adam öldürme suçlarında da görülebilir. Öç alma ihtirası ile işlenen suçlardan birisi de kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarıdır.²⁶

Kan gütme saiki ile hareket edildiğinde, öldürülen ile ölen arasında hiçbir sübjektif ilişki yoktur ve adam öldürme ailesi adına yerine getirilen **bir görev bilinci** içinde yapılır. Kolektif sorumluluğun uzantısı olan kan gütme olaylarında, zarar gören taraf karşı tarafın genellikle en çok sevilen kişisini kendisine hedef seçmekte, böylece o topluluğa daha büyük bir acıyı yaşatmayı hedeflemektedir.²⁷

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun ayırıcı özelliği, bu suçun kan gütme saiki ile işleniyor olmasıdır. Kan gütme saikinın varlığı da, kasıtlı bir davranışın mevcut olmasını gerektirir.²⁸ O halde kan gütme saikinın varlığının kabulü için gereken bir şart olarak **kasten işlenmiş bir adam öldürme** olayının varlığı gerekir. Yargıtay kan gütme saikini doğuran ilk öldürme hareketinin teşebbüs derecesinde kalması halinde, kan gütme saikinın varlığını kabul etmemektedir.²⁹ Önceki olay adam öldürmeye tam teşebbüs derecesinde kalmış ise, kan gütmeden bahsedilemez. İlk öldürme taksirle (TCK 455) veya kastı aşan etkili eylemden doğmuş ise (TCK 452), kan gütme saikinın varlığı düşünülemez. Ancak, önceden işlenmiş bir adam öldürme suçunun varlığı, her zaman kan gütme saikinın varlığını göstermez. Sanığın akrabalarından birinin önceden kasten öldürülmüş olması ancak kan gütme saikinın varlığı için bir delil oluşturabilecektir. Kan gütme saiki ile adam öldürmenin cezası çok ağır olduğu için, kan gütmenin varlığının kesin bir şekilde belirlenmiş olması şarttır.³⁰

Bu konularda farklı görüşü olan *Karınca*'ya göre; kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun varlığının kabulü için, ilk adam öldürme suçunun taksirle ya da kasıtlı işlenmiş olmasının bir önemi yoktur. Suç taksirle bile işlenmiş olsa, saik kan gütme ise, saik kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan dolayı cezalandırılacaktır.³¹ Taksirle adam öldürmeden dolayı öç almaya kalkan kişinin, toplum açısından daha da tehlikeli olduğu açıktır.

²⁴ Öztürk, agm., 768.

²⁵ Erem Faruk (1993), *Türk Ceza Kanunu Şerhi Özel Hükümler*, III. Cilt, Seçkin Yayınevi, Feryal Matbaacılık, Ankara, sh.2040.

²⁶ Erem, *Adalet Psikolojisi*, sh. 103.

²⁷ Karınca, agm., sh. 63.

²⁸ Güreli, agm., sh. 113.

²⁹ Polat, age., sh. 119.

³⁰ Dönmez Sulhi (1995), *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, 14. Basım, Beta Basım, İstanbul, sh. 66.

³¹ Karınca, agm., sh. 63.

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçu işlenirken eylemin teşebbüs derecesinde kalmış olması halinde de, TCK'nın 450/10. bendine göre ceza verilmesi gerekir. Teşebbüs derecesinde kalmış olan hareket suçun objektif yapısıyla ilgili bir kavramdır. Oysa kan gütme, suçun subjektif unsuru ile ilgilidir. Dolayısıyla suçun tamamlanmış olması, kan gütme saikini ortadan kaldırmayacaktır. Kan gütme saiki ile adam öldürmeye çalışan bir kişinin suçu tamamlamadığı için, saikinin dikkate alınmaması, yasanın ruhuna da uygun düşmemektedir.³²

Bir yakını öldürülen kişi bu olayın yarattığı haksız tahrikin etkisi ile adam öldürme suçunu işlerse, bu öldürme hareketi kan gütme saiki ile işlenmiş sayılmayacaktır. Ancak, haksız tahrikin etkisinin geçmesinden sonra ve bir görev bilinci ile işlenen adam öldürme suçunda kan gütme saiki vardır. İlk adam öldürme olayının etkisi devam ederken, gerçekleşen öldürmeler kasten adam öldürme sayılmaktadır. Kan gütme saikinin varlığının kabulü için, öldürmeye yönelik davranışın görev bilinci ile yapılmış olması gerekir. Yargıtay kararlarına göre bir kişinin kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan sorumlu sayılabilemesi için, o kişinin **sadece ve münhasıran kan gütme saiki ile hareket etmiş olması** aranır. Adam öldürme suçunun, kan gütme saiki ile işlendiğinin açık ve net bir şekilde belirlenmiş olması gerekir. Öldürülen kişiye karşı duyulan özel bir hiddet veya başka bir nedenin suçun işlenmesine etkisi olduğu anlaşılırsa, kan gütme saikinin varlığından bahsedilemeyecektir. Bir adam öldürme olayında kan gütme saiki olmakla beraber başka saiklerin de mevcut olduğu anlaşılırsa, failin kan gütmeden dolayı cezalandırılması söz konusu olamaz. Örneğin, babasını öldürmüş olan kişiye, çeşitli nedenlerle yardım eden kişiyi öldürenin, kan gütme nedeni ile adam öldürmeden dolayı cezalandırılması söz konusu olamaz. Böyle bir durumda kan gütme saiki ile birlikte faile karşı başka bir nedenle duyulmuş olan kızgınlığın da etkisi vardır.³³ TCK 450/10. bendin olaya uygulanabilmesi için **suçun işlenmesinde tek saik, kan gütme saiki olmalıdır.**

Taraflar arasında önceden mevcut bir öldürme olayı varsa, ortada da öldürme olayını açıklayan başka bir neden yoksa kan gütme saikinin varlığı kabul edilir. Yargıtay bir kararında (19.02.1973 tarihli, 356/160 sayılı CGK kararında); sanıkla öldürülen kişi arasında adam öldürme suçunun işlenmesini gerektirecek hiçbir sebep ve düşmanlık ilişkisi yoksa ve önceden gerçekleştirilmiş bir ölüm olayı varsa **kan gütme karinesinin** varlığının kabul edileceğini belirtmiştir. Bir başka kararında ise; ani bir infial ve tehevvür dışında belirli bir hazırlıktan sonra gerçekleştirilen adam öldürme suçunda da önceden işlenmiş bir adam öldürme fiili varsa, yine kan gütme saikinin varlığının kabul edilmesi gerekeceğini belirtmiştir. Bu konuda 1.CD'nin 12.6.1969 gün, 3413/1835 sayılı kararı şöyledir; "*Olayın nedeni bir buçuk yıl önce maktulün oğlunun sanığın kardeşini öldürmüş olmasına, olay sırasında sanık ile maktul arasında yeni hiçbir olay cereyan etmemiş bulunmasına göre; eylemin akışı sanığın kan gütme saikiyle hareket ettiğinin açık delilini teşkil eder.*"³⁴ Ancak, önceden bir adam öldürme olayının varlığı her olayda kan gütme saikinin zorunlu olarak mevcut olmasını gerektirmez. Adam öldürme olayının kan gütme saikiyle dayandığının kesin ve inandırıcı delillerle kanıtlanması gerekir.³⁵ "*Öldürülen maktulün, evvelce sanığın dedesini öldürmekten hüküm giydiği, olaydan evvelce olay günü maktul ile sanık arasında öldür-*

³² Karınca, agm., sh. 65.

³³ Dönmezer, agm., sh. 9.

³⁴ Erem, IV. Cilt, sh. 394.

³⁵ Dönmezer, agm., sh. 10.

mevi gerektirecek herhangi bir münakaşa veya kavga vuku bulmadığı halde sanığın, mak-tulü görünce ateş etmesi” halinde de kan gütmenin varlığı kabul edilmiştir. Yargıtay, evvel-ce öldürülenin sonradan adam öldüren kişi ile akraba olması halinin de, kan gütmenin var-lığına ilişkin bir karine oluşturacağı görüşündedir.³⁶ Ayrıca önceki adam öldürme suçunun sanığı, Mahkemenin beraat kararı ile aklanmış olsa bile, onu beraat kararına rağmen suçun faili kabul ederek öldüren kişi de kan gütme saiki ile hareket etmiş sayılır. İlk öldürme ola-yının duruşmasının henüz devam etmekte olması veya önceki öldürme olayının failinin he-nüz belirlenememiş olmasına rağmen, ilk öldürme olayını gerçekleştirdiğini düşündüğü bir kişiye karşı kan gütme amacıyla adam öldürme suçunun işleyen kişi de, TCK'nın 450/10 madde hükmüne göre yargılanacaktır.

2.3. Süre

Adam öldürme olayında kan gütme saiki ile hareket edildiğinin, failin bir akrabasının mağ-dur veya onun bir akrabası tarafından öldürülmesi ile failin mağduru veya bir akrabasını öl-dürmesi arasında **kısa olmayan bir sürenin geçmesi** ile anlaşılacağı kabul edilmektedir. Yargıtay, iki adam öldürme olayı arasında kısa olmayan bir sürenin geçmiş olması kuralını sadece ilk olayın failine yönelik adam öldürme olaylarında aramaktadır. Önceki adam öl-dürme suçunun failinin dışındaki kişilere karşı bir öldürme olayı gerçekleştiğinde bu süre şartı aranmaz.

Yargıtay kararlarına göre, önceki öldürme olayının verdiği acı ve ızdırabın etkisi ile tepki-sel olarak işlenen adam öldürme suçlarında, kan gütme saikinin varlığı kabul edilemez. Kan gütme saikinin varlığının kabulü için sonraki öldürme olayının bir görev bilinci içinde yerine getirilmesi aranır. Öldürülenin intikamının alınması o grup üyeleri için bir hak ve gö-rev sayıldığından, failin sonraki öldürme olayını bu görevi yerine getirme istek ve bilinci içerisinde gerçekleştirmesi gerekir. Eğer kan gütme saiki olmasaydı, öldürme fiili yapılmay-acaktı denilebiliyorsa, o zaman öldürme fiili kan gütme saiki ile işlenmiş sayılmalıdır.³⁷ Yani verilen zarar ile kan gütme saiki arasında tam bir illiyet bağı kurulmalıdır. Bu illiyet bağının varlığının takdiri mahkemeye aittir.

İlk öldürmeden hemen veya kısa bir süre sonra ölümün yarattığı acı, öfke, kin, üzüntü gibi duyguların etkisi altında iken sonraki öldürme olayı gerçekleştirilirse bu durumda, görev yapma bilincinin oluşmadığı kabul edilecektir. Dolayısıyla kasten adam öldürmenin varlığı kabul edilerek, verilecek cezaya haksız tahrik hükümleri de uygulanacaktır. Ancak ön-ceki öldürme olayının, sonraki ölümü gerçekleştiren fail üzerinde yarattığı acı, üzüntü, öf-ke ve kin gibi duyguların ne kadar bir sürede geçeceği ve bunların yerini görev bilincinin ne kadar sürede alacağından önceden belirlenmesi mümkün değildir. Bu ruhsal durum kişi-den kişiye ve yaşanan olayın niteliğine göre değişecektir. Yargıtay bazı olaylarda, çok ya-kın akrabalarını kaybedenler için, iki, üç yıllık sürelerin öfke, acı gibi duyguların dinmesi için yeterli süreler olmadığına karar vermiştir. Süre konusunda net bir zamanın belirlene-memesinin, farklı uygulamalara ve dolayısıyla eşitsizliklere yol açacağı düşünülerek öğre-tide haklı olarak eleştirilmiştir.

³⁶ Becerik Hilmi, 25.05.1974 yılında, Trabzon'da Kan Davası Seminer Çalışmasında Sunulan Tebliğ, Türkiye Ba-rolar Birliği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, sh. 64, 62 (1. CD., 6.4.1974, 2029/ 3849)

³⁷ Güreli, agm., sh. 113.

Yargıtay'ın bu uygulamasını Erman - Özek çeşitli yönlerden eleştirmektedir.³⁸ Kişinin ölüm olayının verdiği üzüntü, acı ve öfkeden arınmış olarak sadece görev bilinci ile hareket etmesi halinde, bir akıl hastalığının varlığının düşünülebileceği, dolayısıyla bu durumda olan kişinin cezasının artırılması şöyle dursun, azaltılması gerekeceği düşüncesindedir. Ayrıca kişinin acı, öfke ve üzüntü duygularının ne zaman geçtiğinin ve yerini görev bilincine bıraktığının tespiti de imkansızdır. Tamamen ruhsal duruma ilişkin ve kişiden kişiye değişiklik gösterecek bu konuların tespitindeki güçlük karşısında kişiler arasında eşitsizlik yaratacak sonuçların doğma tehlikesinin de olduğunu ileri sürmüşlerdir.

Biz de bu eleştirilere tamamen katlıyoruz. Kan gütme saiki ile adam öldüren kişinin nasılsı ruhsal durumda olduğunun, psikolojik olarak kimlerin ve hangi olayların etkisi altında bulunduğu uzman bir hekim tarafından belirlenmesi ve ancak bu tespitlerden sonra kişiye en uygun cezanın verilmesi gerekir.

Bu konudaki bir Yargıtay kararı şöyledir; “. . . Kan gütme saikinin varlığını kabul edebilmek için, olayda başka bir saikin bulunup bulunmadığı araştırılmalı ve ancak münhasıran kan gütme saikinin etkisi ile fiilin işlendiği kesin olarak saptanırsa TCK 450/ 10 maddede uygulanmalıdır. Olayda sanık İsmail'in oğlunu öldüren Alâeddin'i oğlunun öldürülmesinden duyduğu acı, üzüntü ve duyduğu kızgınlığın yerini kan gütme saikine bıraktığını kabule yeterli süre geçmeden (üç yıl sonra) tasarlayarak öldürdüğü anlaşıldığından kan gütme saikiyle suçun işlendiği kabul olunamaz.”³⁹

2.4. Akrabalık İlişkisi

Kan gütme, sosyolojik yönden iki grup arasında gelişen bir şiddet olayı olduğundan ilk suçun mağduru ile sonraki suçun faili arasında genellikle bir akrabalık ilişkisi mevcuttur. Ancak, ilk öldürülen ile sonraki suçun faili arasında mutlaka bir kan hısımlığının bulunması şart değildir.⁴⁰ Her ne kadar, kan gütme olayları sosyolojik yönden iki ayrı grup arasında gelişen şiddet hareketleri olsa da, ilk öldürülenle sonradan adam öldürme suçunu işleyen arasında bir akrabalığın olması zorunlu değildir. Ancak, öldürülen kişi ile sonradan işlenen adam öldürme suçunun faili arasında bir akrabalık varsa, bu durumda öncelikle kan gütme saikinin varlığı düşünülecektir.⁴¹

Yargıtay 1961 yılından önce, son olay failinin, önceden öldürülenin kan hısımlı olması halinde 450/10'un uygulanacağı görüşündeydi. Önceden öldürülen maktulün, son olay failinin kan hısımlı olup olmadığı ve akrabalık derecesinin ayrıca son olayda öldürülen maktulün önceki olay faili ile kan hısımlı olup olmadığı ve akrabalık derecelerinin nüfus kayıtları ile belirlenmiş olmasının zorunluluğu esasını kabul etmiş idi. Ancak uygulamada, hangi akrabalık derecesine kadar bu esasların uygulanacağı konusu belirsizdi. Son olarak Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 20.02.1961 tarihli ve 1/44 sayılı ilamı ile bu konu netleşmiştir. Yargıtay bu kararında, **bir tarafa hissen bağlı olmanın** dahi yeterli olaca-

³⁸ Erman - Özek, age., sh.53.

³⁹ Öztürk, agm., sh.781. (1.CD., 10.4.1991,750/981)

⁴⁰ Öztürk Bahri - Erdem R. Mustafa - Özbek Ö. Veli (2001), *Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler*, Turhan Kitabevi, Ankara, sh. 198.

⁴¹ Dönmezer, agm., sh. 5.

ğını belirtmiştir. *Erem*, bu uygulamanın kan gütme saikinın uygulama alanını çok genişlettiği düşüncesindedir.⁴²

Gürelli'ye göre, saik sübjektif bir durum olduğuna göre bu durumun varlığı, kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun işlenmiş olması için yeterlidir. Ayrıca, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun faili ile bu suça neden olan öldürme olayının kurbanı arasında bir akrabalığın objektif olarak belirlenmesine gerek yoktur.⁴³

Kanaatimizce, Yargıtayın "hissi yakınlığı" dahi kabul etmesi kan gütme saikinın uygulama alanını genişletmeyecektir. Bizce Yargıtayın bu uygulaması yerindedir. Kan gütme saikinın varlığı zaten bu suçun oluşumu için en önemli etkidir. Kesin bir akrabalığın varlığı, suçun oluşumunda önemli bir unsur değildir.

Akrabalık veya kan bağı ile bağlılık dışında, bir grup bilinci içinde olan kişilerin oluşturduğu topluluklar arasındaki şiddet olayı da kan gütme sayılır. Sonraki öldürme suçu, önceki öldürme suçunun failine, akrabasına veya hissi bir yakınlık duyduğu kişiye yöneltilmiş olmalıdır. Yargıtay kararlarına göre, ilk öldürme olayı nedeni ile açılan davanın sonuçlanıp sonuçlanmamış olması önemli değildir, önemli olan sonraki öldürme suçunu işleyen failin, öldürdüğü kişiyi ilk ölümden sorumlu tutuyor olmasıdır.

2.5. Nedensellik Bağı

Kan gütme saiki ile işlenmiş bir adam öldürme suçunun varlığı için, bu suçun sadece kan gütme saiki ile işlenmiş olması gerekir. Suçun kan gütme saiki ile işlendiği kesin ve açık bir şekilde belirlenmesinden sonra, TCK'nın 450/10. bendi uygulanabilecektir.

Yargıtay bu nedensellik bağının öyle sıkı bir şekilde kurulmuş olmasını aramıştır ki, olayda kan gütmenin yanında başka bir saik mevcut ise artık sanık, kan gütmeden dolayı cezalandırılmayacak ve olayda belirlenen diğer neden göz önüne alınarak, gereken ceza verilecektir. İncelenen olayda; "eğer kan gütme olmasaydı bu suç işlenmeyecekti" denilebiliyorsa uygun illiyet bağı kurulmuş demektir.

3. KAN GÜTME SAIKİ İLE BİRDEN FAZLA KİŞİNİN ÖLDÜRÜLMESİ

Kan gütme saiki ile birden fazla kişi öldürüldüğünde, kanun maddelerinin uygulanmasında nasıl bir yol izleneceği tartışmalara yol açmıştır. TCK'nın 450. maddesinin 5. bendi, öldürmek fiilinin birden ziyade kimseler aleyhine işlenmesi halini düzenlemiştir. Bu durumda da faile verilecek ceza idam olarak belirlenmişti. Ancak 09.08.2002 günlü Resmi Gazete'de yayımlanan 4771 sayılı yasa ile bu suçun cezası da müebbet ağır hapis cezasına dönüşmüştür.

Yargıtay kan gütme saiki ile birden fazla kişinin öldürülmesi halinde 5. benden değil, her maktul için ayrı ayrı 10. bendin uygulanmasını öngörmüştür. 1. Ceza Dairesinin 1971 tarihli bir kararında, maktullerin aynı sebep ve kast altında öldürülmüş olmaları halinde,

⁴² Erem, Cilt III, sh.2041.

⁴³ Gürelli, agm., sh. 114.

450/5. maddenin ihlâl edilmiş olduğu açık olmasına rağmen yine aynı maddenin 10. bendinde kan gütme saiki ile işlenmiş adam öldürme suçu için ayrı bir düzenleme olması nedeniyle, bu saik ile suçunu işleyen faile sadece 10. bent hükmünün uygulanması gerekeceği açıklanmış ve maktuller kan gütme saiki dışında ama aynı sebep ile öldürülmüş olsalardı, o zaman faile TCK 450/5. bendinin uygulanması gerekeceği belirtilmiştir.⁴⁴ *Becerik*, 5. bendin kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarına uygulanmayacağı yolunda yasada açık bir düzenleme olmadığından böyle bir sonuca ulaşamayacağı görüşündedir.⁴⁵ *Dönmezer* ise bu eleştirilere; 450/5 bendinin ancak aynı sebep ve saik ile birden fazla kişinin tehevüren öldürülmeleri halinde uygulanması gerektiği düşüncesi ile katılmamaktadır.⁴⁶ Ayrıca kan gütme saiki için ayrı bir bent olduğuna göre, kan gütmenin olduğu halde bu hükmün uygulanması gerekeceğini ifade etmektedir. Eğer 5. bent düzenlenmemiş olsaydı, böyle durumlarda her maktul için 448. madde ayrı ayrı uygulanır, cezalar birleştirilirdi. Kanun koyucu 5. bendi vehamet nedeni ile birden fazla kişinin öldürülmesi halinde, verilecek cezayı ağırlaştırmak amacı ile fail aleyhine olarak düzenlemiştir. Kan gütme ile ilgili olarak ayrı bir bent düzenlendiğine göre, kan gütme söz konusu olduğunda 10. bent uygulanacaktır. Aksi düşünüldüğünde, kan gütme saiki ile iki kişi öldürülmek istenip birisi öldüğünde, fiilen tek kişi öldüğü için 5. bent uygulanamayacak, 10. bent hükmüne göre müebbet ağır hapis cezası verilecek ve adam öldürmeye teşebbüs etmekten de ayrıca ceza verilecektir. İki kişi ölmüş olduğunda ise, 5. bent uygulanacak ve suçluya bir defa müebbet ağır hapis cezası verilecektir. Bu durum ise, iki kişiyi öldürenin daha az ceza alması sonucunu doğurabilirdi. Bu nedenlerle 450/5. bent hükmü ancak, müebbet ağır hapis cezasını gerektirmeyen ve aynı saikle birden fazla kasten adam öldürme suçlarına uygulanmalıdır.⁴⁷

Ceza Genel Kurulu 29.03.1976 tarihli bir kararında (E.1976/1-149, K.1976/159), TCK 450. maddenin her bendinde belirtilen hallerin esasen (2002 yılından itibaren müebbet ağır hapis cezasına dönüşen) ölüm cezasını gerektirdiğini bu nedenle de, 5. bendin, 450. maddenin diğer bentlerindeki adam öldürme hallerini kapsamadığını, aksinin düşünülmesinin ceza mantığı ile bağdaşmayacağını belirtmiştir. Aynı kararında, 450. maddenin 5. bendinin sadece ölüm cezasını gerektirmeyen ve aynı saikle birden fazla kişinin kasten öldürülmesi halinde uygulanabileceğini belirtmiş ve TCK 450. maddenin 5. bendi dışında yer alan, her biri ayrı ayrı ölüm cezasını gerektiren birden fazla adam öldürme suçu işlendiğinde ise, her öldürme cürümünden ayrı ayrı uygun olan bentlere göre ölüm cezasının verilmesi gerektiği sonucuna, azınlığın aksi görüşüne rağmen ulaşmıştır.⁴⁸

Yargıtayın kan gütme saiki ile birden fazla kişinin öldürülmesi halinde TCK 450. maddenin 5. bendin değil, her maktul için ayrı ayrı 10. bendin uygulanmasını öngörmesi yerinde bir uygulamadır. Bu uygulamaya karşı eleştirilere katılmıyoruz. Kanun koyucu kan gütme saiki ile adam öldürmeyi başlı başına bir ağırlatıcı neden olarak düzenlemiştir. Konu ile ilgili özel bir düzenleme varken, öncelikle bu bendin uygulanması gerekecektir.

⁴⁴ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 63.

⁴⁵ Becerik, Kan Davası Seminer Çalışmasında Sunulan Tebliğ, sh. 69.

⁴⁶ Dönmezer, agm., sh.7.

⁴⁷ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 64.

⁴⁸ Odyakmaz A. Nevzat (1980), *Uygulamalı Türk Ceza Yasası Ceza İnfaz Yasası*, Yasa Yayınları, Nurdogan Matbaası, Ankara, sh. 448.

4. KAN GÜTME VE TAAMMÜT

Kan gütmeye saiki ile işlenen adam öldürme suçu taammüdü de içerebilir. Taammüden adam öldürme suçu TCK'nın 450. maddesinin 4. bendinde düzenlenmiştir. Yargıtay'ın, failin işlemeye niyet ettiği bir suçu işlemeyen önce soğukkanlılıkla ve sakince düşünüp taşındıktan sonra, bu düşüncesinden vazgeçmeyerek fiili işlemesi şeklinde tanımladığı taammüt, çoğu halde kan gütmeye ile aynı olayda birleşebilir.⁴⁹

Kan gütmeye bir saik, taammüt ise kastın şiddetli bir şeklidir.⁵⁰ Genellikle kan gütmeye saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının taammüden işlenmesine rağmen, her kan gütmeye saiki ile işlenen adam öldürme suçunda taammüdün varlığından bahsedilemez.⁵¹

Kan gütmeye çevrenin etkisi ile devam eden bir olay olduğu halde, taammüt daha çok kişisel bir durumdur.⁵² Taammüt, Yargıtay kararlarına göre soğukkanlılıkla suçu hazırlama iradesidir. Kan gütmeye saiki ile suç işleyen kişide ise, daha önceden işlenmiş bir suçla ilgili olarak kişiyi esir almış kızgınlık nedeniyle tam bir irade serbestisi yoktur. Kin, düşmanlık, intikam alma duygusu kişinin benliğini öylesine etki altına almıştır ki, kişi ilk adam öldürme suçunun failini veya onun üyesi olduğu aile veya gruptan birisini bir görev yerine getirir gibi öldürmektedir. Bu gerekçelerle, *Dönmezer* esas bakımından taammüt ve kan gütmeye birbirleriyle çelişki içinde olduğunu düşünmektedir.⁵³ *Yalkut*'a göre, taammüt ve kan gütmeye birbirinden ayrı kavramlardır ve zaman zaman bunlar aynı olayda birleşebilirler.⁵⁴

Yine bir Yargıtay kararında belirtildiği üzere, tasarlanmanın varlığının kabulü için failin öldürme kararını aldığı zaman ile öldürme eylemini gerçekleştirdiği zaman arasında belli bir sürenin geçmiş olması ve bu süre içinde de fail ısrarlı ve sebatlı davranarak öldürme kararından vazgeçmeden suçu oluşturan eylemi yapmış olmalıdır. Bu durumun varlığında da, Yargıtay sanığın TCK'nın 450/4. ve 10. bentleri uyarınca mahkum edilmelerini aramaktadır. Sadece 10. bendin uygulanmasını kararı bozma nedeni saymaktadır.⁵⁵

Kan gütmeye saiki ile adam öldürme suçunu işleyen kişiler, bu suçu genellikle çevrelerinin baskısı ile işlerler. Bu suçu işlemezlerse o çevreden dışlanmaları, şeref ve itibarlarını kaybetmeleri söz konusu olacaktır. Oysa taammüden işlenen adam öldürme suçlarında, çevrenin baskısından çok, kişinin kendi yoğun isteği ön plana çıkar.⁵⁶

Özgen, TCK'nın 450/10. bendinin ekleniş gerekçesinden hareket ederek, taammüt unsurlarının olmadığı açık olan olaylarda, kan gütmeye saikinin varlığı kabul edilemeyeceği düşüncesindedir. Gerekçede açıkça, uygulamada taammüt keyfiyetinin tespit edilememesinden

⁴⁹ *Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 66.

⁵⁰ *Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 66.

⁵¹ *Öztürk Bahri - Erdem R. Mustafa - Özbek Özer Veli (1998), Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 4. Basım, Seçkin Yayınevi, Ankara, sh. 201.

⁵² *Becerik, Kan Davası Seminer Çalışmasında sunulan tebliğ*, sh. 66.

⁵³ *Dönmezer, agm.*, sh. 2.

⁵⁴ *Yalkut, agm.*, sh. 84.

⁵⁵ *Polat, age.*, sh. 125.

⁵⁶ *Karınca, agm.*, sh. 61.

dolayı 10. bendin eklendiğinden bahsedilmektedir. O halde, kanun koyucu kan gütme saiki ile işlenen suçlarda her şeyden önce taammüt unsurlarının bulunmasını aramaktadır.⁵⁷

Kanaatimizce Özgen'in bu görüşüne katılmak mümkün değildir. Çünkü, TCK 450. maddede 10. bendin ekleniş gerekçesinde her ne kadar uygulamada taammüdün varlığının tespit edilmesinde yaşanan güçlüklerden bahsedilmiş ise de, Adalet Komisyonu 10. bent ile ilgili yasa teklifini ağır bir ceza uygulamasının kan gütme olaylarını azaltacağı düşüncesi ile kabul etmiştir. Her kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunda, taammüdün var olması şart değildir.

5. KAN GÜTME VE HAKSIZ TAHRİK

Yargıtay kararlarına göre, kan gütme saiki ile işlenen suçlarda, TCK'nın 51. maddesi uygulanabilir. Fakat kan gütme ihtirasının etkisi altında olmak bir hafifletici neden sayılamaz. 04.06.1973 günü ve 332/458 sayılı, CGK kararına göre; "kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında 51. maddenin uygulanmaması gerektiği genellikle benimsenmiş yargı görüşleri arasında yer almıştır.... Haksız tahrikin bu özellikleri dışındaki davranışlarda aranması gerekir." Ancak bu karar, doktrinde eleştirilmiştir.⁵⁸

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında, kan gütme tutkusunun etkisi altında suç işlemiş olmak bir hafifletici sebep sayılamaz. Çünkü, TCK'da kan gütme özel bir ağırlatıcı sebep olarak düzenlenmiştir. Ancak bu kan gütme saiki dışında, olayda TCK 51.maddesinin uygulanmasını gerektirecek durumlar varsa bunlar göz önüne alınabilir. Yargıtay da, kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında haksız tahrik hükümlerinin bu şekilde uygulanmasını doğru bulmaktadır.⁵⁹

Yargıtay kararlarında sıklıkla belirtildiği üzere, adam öldürme suçunun işlenmesi sırasında fail bir yakınının öldürülmesinin yarattığı gazap veya şedit elemin etkisi altında ise ve bu etki ile suçu işlemiş ise sadece kan gütme saikinin varlığı kabul edilemez. Çünkü kan gütme saikinden bahsedilebilmesi için bu acı ve elemin etkisinin geçip yerini bir görev bilincine terk etmesi aranır. Dolayısıyla, bu kavramlardan birinin varlığı halinde diğerinin olması mümkün olamayacaktır. Yani kişi eğer acı ve elemin etkisi ile adam öldürmüş ise zaten ortada bir kan gütme saiki yoktur.

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarında, kan gütme dışında ve kan gütme saikinin niteliği ile çatışmayan takdiri hafifletici neden olarak ileri sürülebilecek nedenlerin varlığında, TCK'nın 59. maddesi çerçevesinde hâkim tarafından bir değerlendirme yapılabilir. TCK'nın 59. maddesine göre takdiri hafifletici sebep sayılacak halin, kan gütme saikinin niteliği ile çelişkili olmaması halinde, bu maddeden yararlanılabilecektir. Bu suçun unsuru sayılan bir halin, örneğin kan gütme saiki ile öldürülenin önceden failin bir yakınıni öldürmüş olması halinin, takdiri hafifletici bir neden sayılmaması gerekir. *Dönmezer*'e göre, kan gütme nedeni ile adam öldüren kişi yoğun bir ihtirasın etkisi altında bulunduğundan, aslında bu durumun takdiri hafifletici bir neden sayılması gerekir. Ancak, yasada kan

⁵⁷ Özgen Eralp, 25.05.1974 yılında, Trabzon'da Kan Davası Seminer Çalışmasında Sunulan Tebliğ, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, sh. 25.

⁵⁸ Dönmezer, agm., sh.11.

⁵⁹ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 68.

gütme özel olarak bir ağırlatıcı neden sayıldığından, artık takdiri hafifletici neden sayılması imkanı yoktur.⁶⁰

Gürelli'ye göre, kan gütme saikinın varlığı, kanunda bunu engelleyici bir hüküm olmadığına göre, hafifletici sebeplerin göz önüne alınmasına engel değildir.⁶¹

Yalkut, kanun koyucunun kan gütme bir şiddet nedeni kabul ederek ağırlatıcı sebep olarak düzenlemesi karşısında tekrar aynı durumun hafifletici bir sebep sayılmasını doğru bulmamakta fakat dosya içeriğinden anlaşılan başka sebepler varsa takdiri indirici sebep olarak uygulanabileceğini düşünmektedir.⁶²

Öztürk, TCK'nın 51. maddesinin kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarına uygulanması yolundaki görüşlere; çağdaş ceza adaletinin amacının kişiyi topluma kazandırmak olduğu ve TCK 450/10. maddesinde hiçbir açık düzenlemenin olmamasına rağmen 51. maddenin uygulanmamasının düşünülmesinin ceza sistemimize aykırı düşeceği gerekçeleri ile katılmaktadır.⁶³

Karınca, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun, gruptan herhangi bir kişiye karşı değil de, bir önceki adam öldürme suçunu gerçekleştiren kişiye karşı işlenmiş olması halinde, bir hafifletici neden sayılmamasının adalet duygusunu incittiği fikrinde.⁶⁴

Erman - Özek, kan gütme saiki ile adam öldüren kişinin, acı ve elemin etkisinden sıyrılmış görev bilinci içinde hareket eden "duygusuz" bir kişi olduğunun kabul edilmesi ile bu kişinin normal bir insandan ziyade akıl hastası sayılacağını dolayısıyla bu durumdaki bir kişinin ruhsal durumunun göz önüne alınmamasının yanlış olacağını belirtmiştir. 51. maddede düzenlenen genel hafifletici neden, bütün suçların, her türlü işleniş şekillerini kapsamaktadır. Bu durumda kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında da uygulanmalıdır. Kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının ağırlatıcı neden sayılmasının gerekçesi, bu saikle hareket eden kişinin toplum için daha tehlikeli olduğu düşüncesi olduğuna göre, failin öfkeli olup olmaması, kin ve üzüntü içinde olması ile Ceza Hukuku ilgilenmemelidir. Failin bu psikolojik halleri onu toplum için daha tehlikeli kılmamaktadır.⁶⁵

Biz de, kan gütme saikinın hafifletici neden sayılmaması gerektiği fikrindeyiz. Çünkü, özel olarak ağırlatıcı bir sebep sayılan bir durumun aynı zamanda hafifletici sebep sayılması çelişki teşkil edecektir. Bu nedenle de Yargıtay'ın konu ile ilgili uygulamasını doğru buluyoruz.

Yargıtay'ın konuya ilişkin bir kararı şöyledir; "*Kan gütme saiki ile işlenen suçlarda yasal indirimden, hatta bu gerekçe ile takdiri indirimden dahi söz edilemez. Kanun kan gütme-yi özel bir ağırlatıcı neden olarak kabul etmiş olduğundan artık bu halin ayrıca hafifletici bir sebep sayılması mümkün değildir. Babasının öldürülmesi nedeniyle maktulleri öldürmüş olması kan gütme saikinın varlığını göstermektedir. Böyle olunca bir bakıma unsur niteliğinde olan bir halin ayrıca indirici bir neden sayılması olanaksızdır.*"⁶⁶

⁶⁰ Dönmezer, agm., sh.12. *Dönmezer, Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh.69.

⁶¹ Gürelli, agm., sh. 113.

⁶² Yalkut, agm., sh. 91.

⁶³ Öztürk, agm., sh. 787.

⁶⁴ Karınca, agm., sh.66.

⁶⁵ Erman ve Özek, age., sh. 54.

⁶⁶ Gözübüyük Pulat Abdullah (1989), *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, IV. Cilt, 5. Basım, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul, sh. 202 (1.CD, 6.11.1986, E. 3092, K. 3944)

6. KAN GÜTME VE HEDEFTE SAPMA

TCK'nın 52. maddesinde hedefte ve kişide hata düzenlenmiştir. Suç işleyen kişi ya mağdurun şahsında hataya düşmektedir ya da eylem failin işlemeyi kastettiği kişiden farklı bir kişi üzerinde gerçekleşmektedir.⁶⁷

Kan gütme saiki ile adam öldürmek için hareket eden kişi, hedeflediği kişi yerine hata veya sapma nedeni ile başka birisini öldürürse, bu durumda fail kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan dolayı cezalandırılmamaktadır. Bu konudaki bir Yargıtay kararında, kan gütme saiki ile ateş edilmesi durumunda hedeflediği insanın yanındaki yaralayan kişi için, kan gütme saikinin fiilen zarar gören mağdura etki etmeyeceği belirtilmiştir.⁶⁸ 1. CD'nin, 25.12.1975 gün ve 3006/4139 sayılı kararı şöyledir; “*Sanığın, babasını öldüren kişiyi hedef alarak ateş ettiği ve kurşunların hedefte sapma sonucu ona isabet etmediği, beraber gitmekte olan kişiyi yaraladığı anlaşılan olayda TCK'nın 52. maddesi delaletiyle 448. maddenin uygulanması gerekir.*” Bu karara göre, kan gütme saiki fiilen zarar gören mağdura sirayet etmez.⁶⁹

Kan gütme saikinın faile ait sübjektif bir hal olmasına rağmen, failin asıl kastettiği kişinin sıfatından doğan bir ağırlatıcı neden sayılması gerekeceğini düşünen *Dönmezer* de, şahısta hata ve sapma hallerinde bu ağırlatıcı sebebin uygulanamayacağını belirtmiştir.⁷⁰ *Soyaslan*'a göre, mağdurun şahsından kaynaklanan bir ağırlatıcı sebep olduğundan, failin cezası arttırılmaz.⁷¹ Ancak doktrinde tartışmalı olan bu konuda karşı görüşte olan *Erman - Özek*'e göre ise, ağırlatıcı sebebin failin saikinden kaynaklanması ve mağdurun sıfatından doğan ağırlatıcı sebeplerin faile yüklenmeyeceğini belirten 52. maddenin açık düzenlemesine göre, sapma ve yanılma hallerinde kan gütme saikinden doğan ağırlatıcı sebebin uygulanması gerekir.⁷² Ayrıca 52. maddenin gerekçesinin de, failin hata veya sapma sonucu suç işlemeyi düşünmediği bir kişiye karşı zarar verdiği zaman, o kişide mevcut olan ağırlatıcı sebepleri bilmesinin mümkün olmayacağı ve bu nedenle de bilmediği ağırlatıcı sebebin faile yüklenmesinin TCK 45. maddede yer alan kast kuralına aykırı olacağını ileri sürerler. Failin kan gütme saiki ile hareket ettiğini başkası bilmiyor olsa da, fail bunu bilmektedir ve bu nedenle hata veya sapma durumunda cezayı arttırmamak TCK'nın 52. ve 45. maddelerine aykırılık teşkil eder. Yargıtay ise, kan gütme saikinin hedefte ve kişide yanılma hallerinde göz önüne alınmayacağı görüşündedir.

Yargıtayın bu uygulaması bizce yerinde değildir. TCK'nın 52. maddesinin içeriği açıktır. Cürümden zarar görenin sıfatından doğan ve cezayı arttıran sebeplerin faile yüklenmeyeceği belirtilmiştir. Ağırlatıcı sebep sayılan kan gütme saiki, suçun varlığı için failde mevcut olması gereken bir unsurdur. Cezayı ağırlaştırıcı kan gütme saiki, failde var olması gerektiğine ve failden kaynaklandığına göre, 52. madde kapsamına girmeyeceği açıktır. Kan gütme saikinin hedefte ve kişide yanılma hallerinde göz önüne alınması gerekir.

⁶⁷ Öztürk, agm., sh. 781.

⁶⁸ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 67.

⁶⁹ Erem, IV. Cilt, sh. 395.

⁷⁰ Dönmezer, *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, sh. 68.

⁷¹ Soyaslan Doğan (1995), *Ceza Hukuku Özel Hükümler (Kişilere ve Mala Karşı Cürümler)* Cilt I, 1. Basım, Savaş Yayınları, Baran Ofset, Ankara, sh. 83.

⁷² Erman - Özek, age., sh. 53.

Konu ile ilgili Yargıtay kararlarından örnekler şöyledir; “*Sanığın, babasını öldüren kişiyi hedef alarak ateş ettiği ve kurşunların hedefte sapma sonucu ona isabet etmediği, beraber gitmekte olan mağdurun, çeşitli yerlerinden yaralandığı anlaşılmaktadır. Bu olaydaki kan gütme saiki, hedefte sapma ile mağdurun yaralanmasına sirayet etmez. Eylemi TCK'nun 52. maddesi aracılığı ile TCK'nın 448, 62 maddelerine uyar*”⁷³ “*Kan gütme saiki ile işlenen öldürme suçunda 51. maddenin uygulanması yasaya aykırıdır.*”⁷⁴

7. KAN GÜTME VE İŞTİRAK

Kan gütme saiki ile adam öldürme suçu niteliği gereği birden fazla kişinin işbirliği ile gerçekleşen bir suçtur. Bu suçta grubun işbirliği vardır. Bu katılımcılardan sadece TCK'nın “Cürüm ve Kabahatte İştirak” başlıklı altıncı babında belirtilen kişiler, yine bu maddelerde belirtilmiş şekilde cezalandırılacaklardır. Suça katılmış kişilerin yaptıkları davranışların niteliğine göre, iştirak dereceleri de birbirinden farklı olabilecektir. Bir suçun işlenmesine doğrudan doğruya katılma halinde aslı iştirak halinden, ikinci derecede sayılabilecek hareketlerle katılma halinde ise fer’î iştirak kavramından bahsedilir. Kanun koyucu bu kavramlara ilişkin çeşitli düzenlemeler yapmıştır.

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında iştirak hallerinin olmaması mümkün değildir. Suçun niteliğinde bir kolektiflik vardır. Bu suçun faili, içinde bulunduğu gruptan etkilenmiştir. Ancak gruptakilerden sadece yasada iştirak kapsamına giren kişilerin cezalandırılması söz konusu olacaktır. Bu kişilerin tespiti de her zaman kolayca yapılamayacağından, failin mevcut suç işleme düşüncesini ortaya çıkaran, onun suç işleme kararını vermesini sağlayarak onu suça teşvik edenlerin, faili azmettirerek suçun işlenmesine ilişkin kesin kararı verenlerin yani azmettirenlerin çoğu cezasız kalacak, bu durum ise, onların daha sonra işlenecek suçlara rahatça iştirak etmelerini sağlayacaktır.⁷⁵

Gürelli, kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçuna teşvik ve tahrikin bağımsız bir suç olarak düzenlenmesi fikrindedir. *Gürelli*'ye göre aslı ve fer’î iştirak halinin bu suçta son derece yaygın olması karşısında, kan gütme saiki ile adam öldürme suçu işlenmeden önce, bu suçu işlemeye teşvik ve azmettirenlerin yine ayrı bir suç ile cezalandırılmalarının gerekliliği tartışılabilir.⁷⁶

Biz de *Gürelli*'nin fikirlerine katılıyoruz. Bu suçun önlenmesi için yapılacak düzenlemelerde en önemli hareket noktalarından birisi, faili suça yöneltenlerdir. Bu yüzden kan gütme saiki ile adam öldürme suçu işlenmeden önce, azmettiren kişilerin ayrı bir kanun maddesi ile cezalandırılmasının etkili olacağı kanısındayız. Ayrıca, kan gütme olaylarında bu suçun işlenmesine iştirak edenlerin, kişiyi suça azmettirenlerin etkili bir şekilde belirlenerek en kısa süre içinde cezalandırılmaları ile, hem bu suça karşı hem de küçüklerin bu suça yöneltilmesine karşı önemli bir mücadele verilmiş olacaktır.

⁷³ Görgün Mehmet (1996), *Uygulamada Ağır Ceza Davaları*, Adalet Yayınevi, Feryal Matbaacılık, Ankara, sh. 463 (1. CD., 25.12.1975, 30006 / 4139)

⁷⁴ Görgün, age., sh. 463 (1. CD., 27.12.1978, 4119 / 4714)

⁷⁵ Centel Nur (2001), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 1. bası, Yayın no:1183, Hukuk Dizisi:478, Beta Basım Yayım, İstanbul, sh. 433.

⁷⁶ Gürelli, agm., sh. 114, 116.

7.1. Kan Gütme Doğuran Nedenler

Kan gütme doğuran ve sürmesine neden olan olaylar çok yönlüdür. Kan gütmenin sosyolojik yönlerinden birisi, çevrenin bireyi öç almaya teşvik etmesi diğeri ise, ortadan kaldırılması gereken toplumsal bir problem oluşturmaktır.⁷⁷

Geleneklerin ağır bastığı topluluklarda veya devlet otoritesinin yeterince hissedilemediği bölgelerde yaşayan aileler ya da gruplar şeref ve haysiyetlerini hatta maddî zenginliklerini birbirlerine karşı daha da arttırmak çabası içerisine girmektedirler. Bu çabalar genellikle çatışmaya dönüşmektedir. Ayrıca kan davasının yaşandığı bölgelerin genellikle yaşam alanları sınırlı bölgeler olması nedeni ile, gruplar kendi yaşam alanlarını korumaya çalışırken çeşitli çatışmalar doğmaktadır.⁷⁸

Tezcan çalışmasında kan gütmenin başlangıç nedenlerini ekonomik, toplumsal, siyasal, hukuksal ve eğitsel boyutlarda toplamıştır. ⁷⁹ Bu nedenleri şöyle özetleyebiliriz;

Ekonomik nedenlerin büyük bir oranını toprak uyuşmazlıkları oluşturmaktadır. Bunlar da genellikle tarlaların sınır uyuşmazlıklarından, aynı toprak üzerindeki mülkiyet iddialarından, suların, otlaklardan yararlanmada çıkan anlaşmazlıklardan doğmaktadır. Kan gütmenin mevcut olduğu bölgelerdeki işsizliğin ve yoksulluğun da, bu olayların sürmesinde etkili etkileri büyüktür.

Ülkemizde gayrimenkullerin bir bölümü hâlâ kadastro işleminden geçmemiş ve tapu kütüğüne işlenmemiştir. Bu nedenle gayrimenkuller üzerindeki hak sahipliği, tapu kadar kesin olmayan kayıtlarla veya sadece fiili kullanımlarla kanıtlanabilmektedir. Genellikle kırsal bölgelerimizde durum böyle olduğundan, yani mülkiyet hakları tapu kayıtlarına bağlanmamış olduğundan dolayı uyuşmazlıklar daha kolay ortaya çıkıp, hemen çözüme kavuşturulamamakta, dolayısıyla çıkan ihtilaflar kısa sürede adam öldürme olaylarına neden olacak kadar şiddetlenebilmektedir. Kadastro çalışmaları sonunda ortaya çıkan ihtilaflar da ayrı bir problem oluşturmaktadır.

Kırsal kesimde genellikle yaşam toprağına bağlı olarak sürdürülür. Tarımda da, hayvancılıkta da toprak çok önemlidir. Böylece toprak mülkiyetine ilişkin ve özellikle sınır uyuşmazlıkları önemli bir çatışma kaynağıdır. Böyle bir çatışma sonucu dökülen kan karşılıksız kalacak ve başlayan kan gütme olayları yıllarca devam edecektir. Kırsal alanda geçimin toprağına dayalı olması nedeni ile uyuşmazlık yaşanan önemli nedenlerden birisi de ortak suların yararlanma sırasında ortaya çıkan çatışmalardır. Tarlaların, bahçelerin sulanması veya hayvanların otlaklardan yararlandırılması sırasında çıkan ihtilaflar da önemli sayıdadır.

Mirasın paylaşımı sırasında akrabalar arasında çatışmalar yaşanabilmektedir.

İşsizlik ve buna bağlı olarak yaşanan yoksulluğun bölge insanları üzerindeki ağır baskısı ile kolayca küçük problemlerden büyük çatışmalar doğabilmektedir.

Kan güden kişilerin zengin olması halinde, para karşılığı adam kiralarak, kan güdülen kişinin öldürülmesi sağlanabilmektedir. *Tezcan*, çalışmasında bu şekilde, genellikle işsiz

⁷⁷ Tezcan Mahmut (1972), *Kan Gütme Olayları Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi Yayın no:24, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, sh. 25.

⁷⁸ Özen, age., sh. 12.

⁷⁹ Tezcan Mahmut (1974), *Türkiye'de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri*, Adalet Dergisi, 8. Sayı, Adalet Bakanlığı Yayınları, sh. 667, 668, 669, 670.

güçsüz veya kan güdülen kişiye düşmanlığı olan kişilerin para karşılığında kiralanarak, kan güdülen kişinin öldürülmesi olaylarının oldukça yaygın bir yöntem olduğunu belirtmiştir.⁸⁰

Kan gütmenin ekonomik nedenleri içinde, ailesine her alanda destek olan kadın veya kızların kaçırılma olayları da gösterilmiştir. Tarlada, evde çalışan, evlenirken başlık parası alınan kız çocuklarının aileye ekonomik katkısı büyüktür. Kız kaçırma olayları nedeni ile çıkan çatışmalar da kan gütmeye olaylarına dönüşebilmektedir.

Toplumsal boyutlar içerisinde kız kaçırılmaları, çevre teşvikini ve namus-şeref anlayışını sayabiliriz. Kadın ve kız kaçırma olaylarının bir başka boyutu da bu olayların “namus” meselesi sayılmasıdır. Kızın kaçırılması o ailenin namusuna sürülmüş bir leke sayılmaktadır. Kız da, kaçırılanlar da öldürülmedikçe bu leke silinmeyecektir.

Kan gütmenin sosyolojik yönlerinden birisi olan, çevrenin teşviki de önemli etkenler arasındadır. Ölenin intikamının alınması artık bir şeref meselesi haline almıştır ve bu görev yerine getirilmeden kişinin itibarı eskisi gibi olmayacaktır. Bu teşvik ve aynı zamanda baskı, en başta kişinin en yakın ailesinden olmak üzere yaşadığı sosyal çevreden gelmektedir. Toplumsal boyut içinde sayılan namus ve şeref anlayışı da önemli etkenlerden birisidir. Aile bireylerinden özellikle bayanlara laf atma, hakkında dedikodu çıkarma, küfür gibi nedenlerle adam öldürmelere varacak çatışmalar kolaylıkla doğabilmektedir.⁸¹

Telkin ve teşvik geleneği, toplumsal nedenler içinde önemli yer tutar. Özellikle kadınların aktif rol oynadığı telkinler, aile büyükleri tarafından öğe alınması uygun görülen erkek çocuklarına yönelik olarak gerçekleştirilir. Genellikle sözlü olarak yapılan telkin, öldürülenin kanlı giysilerinin saklanması belli aralıklarla gösterilmesi şeklinde veya fotoğraflarla veya intikam alanın cennete gideceği telkini gibi, çok farklı yollarla gerçekleştirilebilir. Ayrıca kan gütmeyi gerektiren bir durumda kişiye, bunu yapması için sadece ailesi değil yaşadığı çevresi de telkin ve teşvikte bulunur. Hatta gereken ve beklenen davranış gerçekleştirilmezse, o kişi hem ailesinin hem de çevresinin olumsuz tepkilerine maruz kalır, ayıplanır, dışlanır. Beklenen görevi yerine getirdiğinde ise yine çevresi bu davranışını takdir edecek, onaylayacaktır.

Kan gütmeye olaylarının sık yaşandığı bölgelerde en önemli manevî değerlerden birisi namustur. Bu nedenle o ailenin namusuna yönelik en ufak bir hareket bile, öğ alınmasını gerektirecek olayların başlamasına neden olabilir.

Kan gütmeye olaylarının **siyasal nedenleri** içerisinde silah taşıma geleneği ve o bölgenin nüfuslu kişilerinin bölge halkı üzerindeki güçlü etkileri sayılabilir. Karadeniz, Güneydoğu ve Doğu Anadolu bölgelerinde özellikle köylerde küçük yaşta beri silah kullanmayı öğrenen çocuklar, yetişkin olunca da rahatça silah taşımaktadırlar. Silahın, namus sayıldığı bu bölgelerde silah aynı zamanda bir yiğitlik sembolü olarak değerlendirilir. Günlük yaşamın bir parçası sayılan silahın sürekli kişinin üzerinde taşınması nedeniyle ufak kırgınlıklardan, ölüm olayı doğabilecektir. Bu bölgelerde silah taşıma alışkanlığının olması ve ağa, şeyh, aşiret reisi gibi kişilerin etkinliklerinin mevcut olması ve sırasında kendi çıkarları için bu tür kötü geleneklerin sürmesini teşvik etmeleri, konunun siyasal boyutunu oluşturur. Kan gütmeye olaylarının o bölgede devam etmesinde, malvarlıksal çıkarlarının korunması, siyasal, toplumsal ya da dinsel nüfuslarının sürmesi gibi farklı menfaatleri olan kişilerin önemli katkıları vardır.

⁸⁰ Tezcan, *Kan Gütmeye Olayları Sosyolojisi*, sh. 34, 35.

⁸¹ Tezcan, *agm.*, sh. 668.

Kan gütme olayları bazen sırf kabadayılık, yiğitlik gösterisi olsun diye gerçekleştirilen bir öldürme olayı ile başlayabilmektedir. Akrabalar arası uyuşmazlıklardan, particilikten, muhtarlık seçiminden, küçük çocukların kavgalarına kadar her çatışma kan dökülmesine neden olabilmektedir. Seçim zamanlarında özellikle Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde, aşiretler veya geniş aileler arasında yaşanan siyasal mücadele, kan davasına dönüşebilmektedir. Siyasal mücadeleden galip çıkan aşiret ya da aile bölgede her yönden daha güçlenecek ve rakiplerini kolayca baskı altında tutabilecektir.⁸²

Hukuksal boyut içerisindeki en önemli etkenler ise, bu bölgelerde devlet otoritesinin varlığını yeterince hissettirememesi, suçluların zamanında yakalanamaması, yargılamanın uzun yıllar sürmesi nedeniyle zamanında cezalandırılmamaları ve bu etkilerle de bölge insanlarının suçluyu bizzat cezalandırma istekleridir. Sık sık çıkarılan af kanunlarının da bu konuda önemli bir rolü olduğu düşünülmektedir.⁸³ Bu tür olayların sık yaşanması, halkın adalete olan güvensizliğini doğurmaktadır. Adam öldüren kişinin kısa bir süre sonra öldürdüğü kişinin yakınlarının bulunduğu yerlerde rahatça geziyor olması, acılı aileyi intikam almaya sevk edebilmektedir.

Suç işleyen bir kişinin derhal yakalanıp, yargı önüne çıkarılması ve kısa bir süre içinde de cezalandırılması halinde kişilerin adalete olan inancı yükselecek ve kendi başlarına adaleti sağlamaya kalkışmayacaklardır.

Çağdaş toplumlarda mevcut olan, araştırma, soruşturma, iddia, yargılama ve hüküm, kanun yolları, infaz ve müdafaa işlevlerinden oluşan ceza adalet sistemlerinin normal işlevini yürütmesi sırasında bile aksaklık ve eksikliklerden bahsedilebilmektedir. Süratli yargılama ile yaptırımların etkinliği arasındaki ilişki araştırılmış ve ceza adalet sisteminin etkinliği ve kalitesi ile ilgili unsurlar belirlenmeye çalışılmıştır. Bu tür çalışma sonuçları göz önüne alınarak özellikle, kan gütme olaylarının yaşandığı bölgelerde ceza adalet sisteminde acilen alınması gereken tedbirler belirlenmelidir.⁸⁴

Eğitsel boyut belki de olayın en önemli nedenleri içerisinde yer almaktadır. Bugüne kadar yapılan çalışmalardan çıkan sonuç, kan gütme olaylarının sık yaşandığı bölge halkının eğitim düzeyinin çok düşük olduğudur. Yeterli eğitimi olmayan bu kişiler, yaşadıkları bölgelerin olanaklarının kıtlığı nedeni ile bir gelişme içine girememektedirler.⁸⁵

Dönmezer'e göre Ülkemizde sık sık çıkarılan af yasalarının da, kan gütme olaylarının sürmesinde önemli bir etkisi vardır.⁸⁶ Kan gütme suçlarının devam etmesinde önemli etkenlerden birisi, adam öldürme suçunu işleyen kişinin, bu suçun kurbanının yakınları ile aynı yerleşim yerinde yaşıyor olmalarıdır. Karşılıklı işlenen suçlar arasındaki zaman aralığı uzadıkça, bu olayları tetikleyen psikolojik etken azalabilmekte, yaşlılar ölüp, gençler de bu bölgeleri terk edebilmektedir. Böylece unutulmaya yüz tutan kan gütme olayları, çıkarılan af yasaları sonucu kısa sürede adam öldürdükleri bölgelere tekrar dönen suç faillerinin varlıkları ile yeniden canlanmaya başlamaktadır.

⁸² Özen, age., sh. 2.

⁸³ Tezcan, agm., sh. 668.

⁸⁴ Dönmezer Sulhi - Yenisey Feridun (2000), *Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998*, Acar Matbaacılık, İstanbul, sh. 21, 57.

⁸⁵ Tezcan, agm., sh. 670.

⁸⁶ Dönmezer Sulhi, *Kriminoloji Açısından Kan Gütme Saiki ile İşlenen Suçlar*, 25.05.1974 yılında Trabzon'da Kan Davası Seminer Çalışmasında Sunulan Tebliğ, Türkiye Barolar Birliği Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, 1975, sh. 4.

Kan gütme olaylarının nedenleri arasında, insanın psikolojik bir varlık olması da sayılabilir. Öç alma dürtüsü, kişinin veya ait olduğu grubun kendi kimliğini koruma çabasından kaynaklanmaktadır. Kolektif bir öç almanın şekli olan kan davaları, aslında bireysel mücahedeleler sonucunda başlamaktadır.⁸⁷

8. KAN GÜTME SAİKİ İLE İŞLENEN ADAM ÖLDÜRME SUÇLARINI ÖNLEYECEK TEDBİRLER

8.1. 3236 Sayılı Yasa

Çağdaş Ceza Hukukunda yerini almış olan emniyet tedbirleri, “*tehlikeli failer hakkında ceza yerine veya ceza ile birlikte hükmedilen, failin kusuru ile değil, tehlikeliliği ile orantılı olan, genellikle iyileştirme amacı ön planda tutulan, kanunla belirlenen ve hakim tarafından hükmedilen yaptırımlardır.*”⁸⁸ Cezaların uygulanmadığı veya uygulanıp da yetersiz kaldığı durumlarda, geleneksel ceza sistemini destekleyici bir fonksiyonu olan emniyet tedbirlerinin kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının önlenmesinde de önemli bir yeri vardır.⁸⁹

3236 sayılı ve 11 Haziran 1937 tarihli, “*Kan Gütme Sebebi ile Adam Öldürme ve Buna Teşebbüs Cürümleri, Failleri, Hısmımları Hakkında Tatbik Olunacak Muameleye Dair Kanun*” başlıklı yasa ile kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçunun önlenmesi amaçlanmıştır. Bu kanun sadece Bakanlar Kurulunca belirlenen yerlerde uygulanacaktır.⁹⁰

Bu tedbirleri içeren yasa hükmüne göre, kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun faili, şerik veya müteşebbisinin, suçu işlediği zamanda aynı çatı altında birlikte yaşadığı usul ve furuu, kardeşleri, karı veya kocası, ikamet ettikleri yerden en az 500 kilometre uzaklıkta bulunan başka bir yerleşim yerine nakledilmelidir. Bu kişiler faille birlikte yaşamıyor olsalar bile gerekli görüldüğünde nakillerine karar verilebilecektir. Bu kişilere dayı, hala, yenge, teyze, kaynana, kaynata ve kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun faili ve bu suçta bilerek iştirak etmiş kişilerde dahil edilmişlerdir.

Bu kanunun düzenlenmesinde hareket noktası, mağdurun ve adam öldürme suçunu işleyen kişinin ait oldukları aile ya da grupların genellikle aynı küçük çevre içinde yaşıyor olmalarıdır. Dolayısıyla sık sık birbirlerini görerek var olan husumet, uyuşmazlık daha da pekişmekte ve her zaman gündemde kalmaktadır. Bu nedenle de, öldürenin aile üyelerini ve yakınlarını yaşadıkları çevreden uzaklaştırmanın, bu suçun işlenmesinde önleyici bir tedbir olacağı düşünülmüştür.

Kanunun gerekçesine göre; henüz devlet teşkilatının olmadığı zamanlarda geçerli olan şahsî intikam esasına dayanan bu kötü geleneğin ülkemizde gün geçtikçe kökleştiği ve yüzlerce gencin öldürülmesine neden olduğu açıktır. Medenî milletler arasına katılan ülkemizi

⁸⁷ Özen, sh. 12.

⁸⁸ Nuhoglu Ayşe (1997), *Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri*, Adil Basım ve Yayınevi, sh. 340.

⁸⁹ Hafizoğulları Zeki (1987), *Ceza Normu Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni*, Seçkin Kitabevi, Feriye atbaacılık, Ankara, sh. 264.

⁹⁰ Öztürk Nejat (1970), *Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı*, 2. Cilt, 2. Basım, Filiz Kitabevi, Garanti Matbaası, İstanbul, sh. 986.

zin, böylesine ilkel bir geleneğe seyirci kalmasına imkan yoktur. Bu nedenle kan gütme davası denilen bu kötü geleneğin kökünden ortadan kaldırılması ve ölümlerin önüne geçilebilmesi için, suçlunun bütün akrabalarının o memleketten uzaklaştırılması gerekmiştir. Kanunun uygulanabilmesi için suçun mutlaka kanunun uygulanma bölgesi içinde oluşması şart değildir. Ancak, suçun maddî ve manevî faillerinin hepsi, bu kanunun uygulandığı yerlerde ikamet etmedikleri takdirde, kanun sadece bu bölgelerde yerleşmiş olanların akrabaları hakkında uygulanacaktır. Bu kanunun uygulanabilmesi için, suçun sadece kan gütme sebebiyle işlenmiş olması şarttır. Bu nedenle suç işleyen kişinin saikinin belirlenmesi önem taşır. Adam öldüren kişi, yakın kan hısımlarından biri aleyhine işlenmiş olan ilk adam öldürme suçunun meydana getirdiği elem ve gazabın etkisi altında kalmayarak, sadece bu kötü geleneğe uymak için öldürmüş veya öldürtmüş olmalıdır. Kanun hükümlerinin uygulanabilmesi için ilk adam öldürme suçunun, mahkeme kararı ile sabit olmasına da gerek yoktur. Yeterli delil olmamasından dolayı kişi beraat etmiş de olsa, onun bu suçu işlediği yönünde kuvvetli bir inanç varsa ve kan gütme saiki ile bu kişi öldürülmüş ise yine bu kanun uygulanacaktır. Başkaları tarafından ya azmettirilerek ya da tahrik edilmek suretiyle adam öldüren kişinin akrabaları hakkında bu kanunun uygulanabilmesi için, intikamını almaya araç oldukları maktul ile akraba olmaları aranmaz. Ancak, kendilerini azmettiren veya tahrik edenlerin kan güttüklerini bilmeleri yeterlidir.⁹¹

11 Haziran 1937 tarihli kan gütme kanununun tatbik edileceği yerler hakkında, Bakanlar Kurulu tarafından 2/7719 numaralı kararname düzenlenmiş ve 23 Kasım 1937 tarihinde kabul edilmiştir. Bu kararnamede belirtilen yerler şunlardır;⁹² Tunceli'nin Çemişkezek, Malazgirt, Pertek; Nazimiye, Ovacık ve Pülümür ilçeleri; Elazığ merkeziyle, Maden ve Palu ilçeleri; Siirt merkeziyle bağlı yerleri; Artvin'in Hopa ilçesi; Muş merkeziyle bağlı yerleri; Bitlis merkezi ve bağlı yerleri; Trabzon merkezi ile Akçaabat ve Vakfıkebir ilçeleri; Diyarbakır merkezi ve bağlı yerleri; Mardin merkezi ve bağlı yerleri; Urfa merkez ve bağlı yerleri; Osmaniye ve İslahiye ilçeleri; Gaziantep merkez ve bağlı yerleri; Malatya'nın Pötürge ve Akçadağ ilçeleri; Rize merkeziyle Pazar ilçesi; Bolu'nun Düzce ilçesi. Daha sonra bunlara Trabzon'un Tonya, Yomra ve Arsin ilçeleri de eklenmiştir.

Anayasa Mahkemesi 01.02.1964 tarihli ve 1963/330, 1964/15 sayılı kararı ile, 3236 sayılı yasanın 1. ve 2. maddelerini, güvenlik tedbirlerinde de kanunilik ve şahsîlik esaslarının uygulanması gerektiği gerekçesi ile Anayasaya aykırı bularak iptal etmiştir. İptal kararı Resmi Gazetenin 14/07/1964 tarihli sayısında yayımlanmıştır.

Dönmezer bu yasa ile öngörülen tedbirlerin, cezaların ve ceza sorumluluğunun şahsîliği ilkesi ile uyuşmadığı, bir suçun işlenmesine yasada belirtilen şekillerde katılmamış kişiler hakkında tedbire hükmetmenin de adalet gereklerine uygun olmadığını düşünmesine rağmen, bu yasanın Anayasaya aykırı sayılmaması gerektiğini ileri sürmüştür.⁹³

Çağlayan, 3236 sayılı yasa ile getirilen tedbirlerin ne Ceza hukukunun prensipleriyle ve ne de insan hak ve özgürlükleri kavramlarıyla bağdaştırılması imkanı olmadığı görüşündedir.⁹⁴ Ceza Hukukunun en başta gelen prensibi olan cezanın şahsîliği prensibine göre ceza, an-

⁹¹ Çağlayan M. Muhtar (1993), *Türk Ceza Kanunu*, III. Cilt, 3. Basım, Yetkin-Hukuk Yayınları, Sevinç Matbaası, Ankara, sh. 854, 855, 857.

⁹² Çağlayan, age., sh. 853.

⁹³ Dönmezer, Özel Kısım, sh. 67.

⁹⁴ Çağlayan, age., sh. 863.

çak suç oluşturan hareketleri yapmış ve ona katılmış olan kişiler hakkında uygulanır. Suçun işlenmesine yasanın gösterdiği şekilde katılmamış olan kişilerin cezalandırılması ve bunların bir tedbir hükmüne tabi tutulması adalet ilkelerine uygun değildir. Ceza hukukunda artık kolektif sorumluluk ilkesi yoktur. Dolayısıyla, 3236 sayılı yasanın öngördüğü tedbir hükümlerinin yarardan çok zarar getireceği, kin ve düşmanlığı daha da arttıracığı fikrindedir.

Yalkut ise, uygulamada istenilen sonucu sağlayamamış olan bu emniyet tedbirlerinin, sadece sanık yakınlarını hedef aldığını, öç alma duygusuyla dolu öldürülen tarafın yakınlarının da göz önüne alınarak bir düzenleme yapılması gereğinden bahsetmiştir.⁹⁵

Gürelli'de bu tedbirlerin doğurdukları zararların, sağladıkları yararlarından daha az olmasının şüpheli olduğunu ve günümüzün olanaklarıyla ülkenin başka bir yerine taşınan kişiye istendiğinde kolayca ulaşılabilceğini belirtmektedir. Ayrıca yasaya göre, nakledilen kişilerin, yasaya aykırı olarak geri dönmeleri halinde hangi yaptırımla karşılaşacakları da belirlenmemiştir.⁹⁶

Uygulamada pek başvurulmayan bu yasanın, öğretide yapılan haklı eleştiriler doğrultusunda yürürlükten kaldırılması gerektiği fikrindeyiz.

8.2. Devlet Tarafından Alınan Diğer Tedbirler

İller İdaresi Genel Müdürlüğü bünyesinde yapılan çalışma ile kan gütme olaylarını sadece önleyici zabıta ve kanunî tedbirlerle önlenemeyeceği kanaati sonucu, 20.04.1964 tarihli ve 1 Şb. 21123-9850/3033 sayılı genelge ile kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarının önlenmesi için alınması gereken bazı tedbirler belirlenmiştir. İç İşleri Bakanlığı tarafından düzenlenen bu genelgeye göre alınması gereken önlemler şunlardır;⁹⁷ Milli Eğitim Bakanlığınca ilköğretimde bu dava önemle ele alınmalı; Milli Savunma Bakanlığınca askere alınan gençlerde yasanın hakimiyeti fikrinin oluşturulması için çalışılmalı, şahsî öç alma davranışlarının ilkeliliği anlatılmalı; Adalet Bakanlığı tarafından ceza, tevkif ve ıslahevlerinde bu konu işlenmeli; Valilerin ve İmar- İskan Bakanlığının kan gütme nedeni ile yer değiştirmek isteyenlere yardım etmesi sağlanmalı; Diyanet İşleri Bakanlığı, kan gütme olaylarının din ve islama aykırı olduğu konusunun, din adamları tarafından işlenmesini sağlamalı; bu konuda halkı bilinçlendirmek için radyoda yayın yapılmalı, kitaplar yazılıp, filmler çevrilmeli, kan gütme nedeni ile bulunduğu bölgeden taşınmak isteyenlere kolaylıklar sağlanmalıdır.⁹⁸

8.3. Doktrinde Belirlenen Tedbirler

Dönmezer, kan gütme saiki ile işlenen suçların önlenmesi için, bu olayın kriminolojik niteliklerini göz önünde bulunduran bir suç politikasının izlenmesi gerektiğini vurgulayarak, şu önlemlerin alınmasının yararlı olacağını ileri sürmüştür;⁹⁹ Kan gütme olaylarının ya-

⁹⁵ *Yalkut*, agm., sh. 89.

⁹⁶ *Gürelli*, agm., sh. 115.

⁹⁷ Türkben Yücel (1977), *Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri*, Türk İdare Dergisi, Yıl:48, Sayı:357, İç İşleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayın Müdürlüğü, Ankara, sh. 130, 131.

⁹⁸ *Dönmezer*, Özel Kısım, sh. 68.

⁹⁹ *Dönmezer*, Özel Kısım, sh. 68, 69.

şandığı yerleşim yerlerinde devlet otoritesini güçlendirmek gerekmektedir. Çünkü, bu tür olaylar genellikle devlet otoritesinin zayıf olduğu yerlerde yaşanmaktadır. Bu yerlerde ailelerin ya da grupların devlet otoritesi ile rekabet edecek kadar güçlendiği gözlenmektedir. Sanayileşme ve şehirleşme bu durumu engelleyecektir. Bu bölgelerde görev yapacak idarecilerin, adliye personelinin en yetenekli, enerjik, çalışkan olanlardan oluşturulması ve davaların kısa sürede sonuçlandırılması, halkta idareye ve adalete güvenin pekişmesinde etkili olacaktır. Adaletin yeterli ve tatmin edici olmadığı inancı kadar, kan gütme olaylarını tetikleyen bir başka etken de, kan gütmeyi sürdüren grupların yaptıkları şiddet hareketlerinin kamuoyu desteğini almasıdır. Dolayısıyla, bu hareketlerin haklılığı yönündeki inancın yok olması için etkili bir savaş verilmeli, bu davranışları haksız bulan bir sosyal değer yaratılması için radyo, televizyon ve tüm haberleşme araçlarından ve Milli Eğitim Bakanlığından yardım alınmalıdır. Ayrıca *Dönmezer* sık sık çıkarılan af yasalarının kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarını tahrik ettiğini düşünmektedir. Zamanla unutulmak üzere olan kan gütme olayları, aflarla kısa sürede çıkan mahkumlar nedeniyle tekrar başlamaktadır.¹⁰⁰ Kan gütme saikiyle işlenen suçlarla yapılacak mücadelenin etkili olabilmesi için, Üniversitelerin ilgili enstitülerine bu konularda araştırma yapmak görevi verilmeli ve böylece kan gütme saiki ile ilgili olarak ortaya çıkan davranışların bütün özelliklerinin tanınması sağlanmalıdır. Daha sonra her bölgenin kendi özellikleri de göz önüne alınarak daha etkili çözüm yolları üretilebilecektir. Bu suçlara karşı yapılacak mücadele özellikle bu bölge insanlarının zihniyetlerine karşı olacaktır. Ancak düzenli, sabırlı ve uzun vadeli bir çalışma ile bu konuda başarı sağlanması mümkün olacaktır.¹⁰¹

Gürelli'ye göre; alınacak tedbirlerin her şeyden önce sorunun nedenlerini ortadan kaldırmaya yönelik olması gerekir. O halde sorunun esas nedenlerinin de açık bir şekilde belirlenmiş olması ve ayrıca alınacak tedbirlerin, sorunun yaşandığı bölgelerin mahallî özelliklerine uygun olması şarttır.¹⁰² Kan gütme olaylarının sürdüğü bölgelerde, bu sorunun mahallî özelliklerinin belirlenmesi için sosyolojik ve psiko-sosyolojik araştırmalar yapılması gerekir. Bu tür araştırmaların yapılması, kan gütme olaylarının önlenmesi için alınacak tedbirlerin belirlenmesinin ön şartı sayılır. Devletin alması gereken hukukî tedbirler, kişilerin hak ve borçları ve yetki ve ödevleri üzerinde çeşitli değişiklikler getiren düzenlemeleri içerir. Bu düzenlemeler içinde en önemlisi de bu suça verilecek cezanın niteliğidir. Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçuna verilen ceza, Ceza Kanunumuzda düzenlenen en ağır cezalardan birisidir. Ağır cezalar suç işlenmesini önler düşüncesiyle yapılan bu düzenlemenin isabetli olup olmadığı tartışmaya açıktır. Modern Kriminolojiye göre ağır cezalar, suçları önlemekte pek de etkili değildir. Özellikle kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında fail, tıpkı bir vatanî görevi yerine getirir gibi hareket ettiği ve iradesi çevresinin etkisi ile baskı altında olduğu düşünüldüğünde, bu suçlara çok ağır bir cezanın verilmesinin adalete de uygun düşmeyeceği açıktır. Devletin alması gereken idarî tedbirlerin başında, önleyici ve kovuşturucu kolluk kuvvetlerinin kan gütme olaylarının yaşandığı bölgelerde yeterli ölçüde örgütlenmesini sağlamak olmalıdır. Devlet toplumun genel kültürünü, kan gütme olaylarının yaşandığı bölgelerdeki alt kültürü eritmek üzere, bu bölgelere taşınmalıdır. Bunun için kitle iletişim araçlarından da yararlanılabilir. Küçük grup üyeleri, özellikle sağlık, ekonomik ve sosyal konulardaki ihtiyaçlarını karşılayan devletin varlığını yeterince hissetmeli ve artık aşiret gibi oluşumlara ihtiyaç duymadan yaşamını

¹⁰⁰ Dönmezer, *Kriminoloji*, sh. 276.

¹⁰¹ Çağlayan, age, sh. 864.

¹⁰² Gürelli, agm., 115, 116.

sürdürebileceğine kanaat etmelidir. Devletin alması gereken sosyal tedbirlerin hedefi de, küçük grubun kendisini savunmak için oluşturduğu değer yargıları olmalıdır. Bu değer yargısına karşı savaşı, toplumun genel değer yargılarını iletecek sosyal faaliyet dernekleri kurularak, özel olarak yetiştirilmiş din görevlilerinin bu bölgelerde çalışmaları sağlanarak ve bölgede çalışacak idareci ve eğitimcilerin sahip oldukları otoriteden yararlanarak yapacakları arabuluculuklarla gerçekleştirebilecektir.¹⁰³

Tezcan'da çalışmasında kan gütmeye nedeni ile adam öldürme olaylarının önlenmesi için alınması gereken tedbirlerden bahsetmiştir.¹⁰⁴ *Tezcan*'a göre varlığını tek bir nedene bağlamadığımız kan gütmelerin çaresini de tek bir nedene bağlama imkanı yoktur. Özellikle bu tür olayların yaşandığı **bölgelerin değerler sisteminin** bu olayda rolü çok büyük olduğundan, bu değerlerin değişmesi önemlidir. Bir toprak reformunun gerçekleştirilmesi, toprak-insan ilişkilerinin hukuksal güvenceye bağlanması, tapu kadastro hizmetlerinin bu bölgelerde öncelikle ve hızla ele alınması, ağa- köylü ilişkisini hukuksal anlamda işçi- işveren ilişkisi haline getirmek, bu bölgelerde işsizliği önleyici tedbirlerin öncelikle alınması, yatırımların yoğunlaştırılması, Devletin ekonomik alanda yapması gereken önemli tedbirlerdendir. Kan gütmeye olaylarının yaşandığı bölgelerde suçlunun hemen yakalanmasının sağlanması, silah kaçakçılığı ve silah taşınması ile ilgili yasaların etkili uygulanması, adalet reformunun gerçekleştirilmesi, küçük çocukları bu tür suçlara azmettirenlerin mutlaka cezalandırılmalarının sağlanması ve af yasalarının çok sık çıkarılmaması gibi hukuksal önlemlerin de acilen değerlendirilmesi gerekir. Tüm bu önlemler eğitsel alanda yapılacak çok yönlü ve etkili bir çalışma ile desteklenmelidir. Özellikle bu bölgelerdeki kadınların eğitimi öncelikle ele alınmalıdır. Bu bölgelerde çalışan din görevlilerine de bu konuda önemli roller düşmektedir. Ayrıca, kan gütmeye olaylarında tarafların aralarında barışın sağlanması için çalışacak özel bir uzlaştırma komisyonunun kurulması gerekir. Osmanlı İmparatorluğunda 2. meşrutiyet zamanında, özellikle Arnavutlukta çok görülen kan gütmeye olaylarının önlenmesi için kurulmuş olan, 31. Kanunusanî 1327 (1908) tarihli Musala-ı Dem Komisyonları vardı. Bu komisyonlar aralarında kan davası olan tarafları gerekirse zor kullanarak, barış yapmaya yönlendirirdi. Bu amacı elde edebilmek için taraflar diyet ödemeye veya bir ilde ikamete zorlanabilirlerdi. Anayasa Mahkemesi Kararı ile iptal edilen, 3236 sayılı yasanın 2. maddesi hükmü yeniden yasalaştırılmalı ve bu komisyonun görevine dahil edilmelidir. 3236 sayılı yasanın iptal edilen 1. ve 2. maddeleri aslında Anayasaya aykırı değildir. Çünkü, tüm özgürlükler gibi yerleşme özgürlüğü de toplumsal gelişmeyi engellediği oranda sınırlandırılabilir. Kan gütmeye geleneği de toplumsal gelişmeyi engellemektedir. Korsika'da uygulanan silah taşıma yasağının olumlu sonuçlar vermesi de göz önüne alınarak, Ülkemizde silah taşınması konusunda daha etkili ve sınırlayıcı yasal düzenlemelerin yapılması yerinde bir tedbir olacaktır. Günlük yaşamda halk arasında barışın sağlanması için başvurulan tedbirler de vardır. Bunlardan en yaygın olanı, hasım aileler arasında karşılıklı olarak kız çocuklarının evlendirilmesidir. Ayrıca o bölgede hatırı sayılan, etkili kişilerin aracılığı ile tarafların barışmaları sağlanmaktadır. Kan gütmeye olaylarını sürdürmek istemeyen ailelerin buldukları bölgelerden uzak yerlere taşınmaları da başvurulan yöntemlerden birisidir. Bir başka olasılık da kan güdülen kişinin, o bölgede yaşayan güçlü kişilerin ya da emniyet güçlerinin koruması altına alınmasıdır.¹⁰⁵

¹⁰³ Gürelli, agm., 115, 116,117, 118.

¹⁰⁴ Tezcan, agm., sh. 671,672.

¹⁰⁵ Tezcan, *Kan Gütmeye Olayları Sosyolojisi*, sh. 72, 95.

Yalkut'a göre kişinin içinde bulunduğu olumsuz şartlar nedeniyle sahip olduğu değersizlik duygusu bu suçun önemli nedenleri arasında yerini almaktadır. Bunun dışında ruhsatsız silah bulundurma, bağlı oldukları grup liderinin himayesi altındaki kişileri küçük menfaatleri için kan gütme yöneltmeleri ve kız kaçıрма olayları da kan gütme nedenleri arasındadır. Hukuksal nedenlerin başında da, devlet otoritesinin o bölgedeki yetersizliği, failerin zamanında yakalanamaması, yargı gücünün ağır çalışması ve sık sık çıkarılan af yasaları gelmektedir. Çok yönlü bir toplumsal problemin çözümünün de çok yönlü ele alınması gerekmektedir.¹⁰⁶

Çağlayan'a göre; bütün sorun toplumsal ve sosyal iyileştirmeyi elde edebilmek için, şiddet yaptırımlarına gereğinden fazla önem verilmesinden kaynaklanmaktadır.¹⁰⁷

Alacakaptan'a göre, sadece hukuk kuralları ile kan gütme olaylarının ortadan kalkması mümkün değildir. Konuya sosyal, kültürel ve ekonomik açılardan bakılması ve eğitimin büyük payının göz ardı edilmemesi gerekmektedir. Cezayı arttırmakla bir suçun ortadan kalkması mümkün değildir. Bu suç, hukuken bir tanımı dahi yapılmadan, ağır bir ceza ile Ceza Kanununa eklenmiştir. Bu kadar önemli bir olayı çözümlmek için, öncelikle bu olayın bir tanımı yapılmalıdır. Yargıtayın zaman zaman yaptığı tanımlar değişebilmektedir. Bu kadar ağır cezası olan bir suçun tanımının zaman içinde değişmesi de tehlikelidir. Tanımı olmadığı için, unsurları üzerinde de tam bir uyuşmaya varılmamıştır. Dolayısıyla kan gütme saiki ile ilgili bendin uygulanmasında farklı sonuçlara ulaşmak mümkün olabilmektedir.¹⁰⁸

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarında suçun işlenmesinde araç olarak yaşı küçük çocukların kullanılması hallerinde dolaylı faillik, suça iştirak ve azmettirme kavramlarının varlığının dikkatle ele alınması ve yapılacak değerlendirmeye göre küçüğü bu suça yöneltten büyüklerin mutlaka cezalandırılması bu büyük problemin çözümüne önemli bir katkı sağlayacaktır.¹⁰⁹

Ceza adalet sisteminin çalışması da göz önüne alınmalıdır. Bir ceza adalet sisteminin başlıca işlevleri araştırma, soruşturma, iddia, yargılama ve hüküm, kanun yolları, infaz ve müdafaa-¹¹⁰ Tüm bu işlevleri yerine getiren yapısal unsurların kendilerine düşen görevi süratle ve etkili olarak yapmalarının sağlanması, bu suçun önlenmesinde özel bir öneme sahiptir.

Bunların dışında, kan gütme saiki ile adam öldürme suçlarına teşvik ve tahrik hallerinin ayrı bir suç olarak belirlenmesi ve yaptırıma bağlanması da alınması gereken hukukî tedbirlerden birisi olarak düşünülmelidir.

¹⁰⁶ *Yalkut*, agm., sh. 87.

¹⁰⁷ *Çağlayan*, age., sh. 864.

¹⁰⁸ *Alacakaptan*, Kan Davası Seminer Çalışmasında sunulan tebliğ., sh. 22, 23.

¹⁰⁹ *Özgenç İzzet* (1996), *Suçta İştirakin Hukukî Esası ve Faillik*, 1. Basım, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği Yayın No: 2, İstanbul, sh. 234, 235.

¹¹⁰ *Dönmezer - Yenisey*, age., sh. 57.

9. SONUÇ

Kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarını hukukî açıdan incelediğimiz bu çalışmada değerlendirdiğimiz her kaynakta, kan gütme saiki ile adam öldürme suçunun unsurları Yargıtay kararları esaslarına göre belirlenmiştir. Bu suç Yargıtay kararları ile ayrıntılı olarak tanımlanmış ve şartları açıklanmıştır. Bu şartlardan da sadece birisinde zaman içinde bir değişikliğin olduğu belirlenmiştir. Failin bir akrabasının öldürülmüş olmasına ilişkin koşul zaman içinde değişmiştir. Yargıtay, 1961 tarihli kararında bu konudaki değişikliği kesin olarak belirlemiş ve failin sadece akrabasının öldürülmüş olması halinde değil, faile hissen yakın olan bir kişinin öldürülmesi halinde de kan gütmenin var olacağı sonucuna ulaşmıştır. Bu koşul dışında Yargıtay kararları ile belirlenen diğer şartlarda bir değişiklik söz konusu olmamıştır.

Yargıtay kararlarına göre, bir kişinin kan gütme saiki ile adam öldürme suçundan sorumlu sayılabilmesi için kişinin sadece ve münhasıran kan gütme saiki ile hareket etmiş olması gerekir. Failin kan gütme saiki ile hareket ettiğinin kabul edilebilmesi için de, kısa olmayan bir sürenin geçmesi aranmaktadır. Failin bir akrabasının, mağdur veya onun bir akrabası tarafından öldürülmesi halinde, iki adam öldürme suçu arasında geçen sürenin çok kısa olmaması gerekmektedir. Failin üzerinde ilk adam öldürmenin yarattığı elem ve gazabın tesirinin ortadan kalktığı düşünülecek kadar uzun bir sürenin geçmesinden sonra, görev bilinci ile adam öldürmenin gerçekleştiği ve böylece kan gütme saikinin varlığı kabul edilmektedir. Bu sürenin belirlenmesinde, adam öldüren kişiye ait sübjektif özelliklerin tespiti çok önemlidir. Kişinin tamamen ruhsal durumuna ilişkin olan bu durumun tespiti için mutlaka konunun uzmanlarına başvurulması gerekeceği düşüncesindeyiz. Adli psikiyatristlerin kişinin ruhsal durumunu değerlendirmesinden sonra verilecek ceza belirlenmelidir. *Erman - Özek*'in ifade ettikleri gibi acı ve öfke duygularından arınmış sadece görev bilinci ile hareket eden bir kişinin ruhsal yönden sağlıklı sayılıp sayılmayacağı da ayrı bir tartışma konusu oluşturmaktadır.¹¹¹ Yapılacak bir yasal düzenlemede, kan gütme saikinin açık bir tanımı yapılmalı ve suçun oluşumu için aranan unsurlar net bir şekilde belirlenmelidir. Şu andaki düzenlemede bu açıklık yoktur.

Psikiyatristlerin, kan gütme saiki ile adam öldürme suçunu işlemiş kişilerle görüşerek onların ruhsal durumlarını belirlemeye yönelik çalışmalar yapması, TCK'nın 450/10. bendinde yapılacak yasal değişikliklere önemli katkılar sağlayacaktır.

Kan gütme saiki ile işlenen suçların işlenmesinin engellenmesi, hiç olmazsa suç sayısının azaltılabilmesi için literatürde önerilen bütün tedbirler çalışmamızda kısaca özetlenmiştir. Ancak, çoğu uzun yıllar öncesinden belirlenmiş bu tedbirlerin uygulanması ile ilgili önemli adımlar atılmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kanaatimizce kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının varlığında en önemli etken, failin içinde bulunduğu alt kültürdür. Dolayısıyla bu suçun önlenmesi için öncelikle bu alt kültürün yok edilmesine yönelik mücadelenin başlatılması gerekmektedir. Özellikle küçüklerin bu suça itilmesinde doğrudan etkili olan yakın akrabalar, mutlaka suça azmettirme veya dolaylı fail yönünden değerlendirilmeli ve gereken cezalar verilmelidir. Çok yönlü bir olay olan kan gütme saiki ile işlenen adam öldürme suçlarının önlenmesinde, sadece ağır bir yaptırım yeterli olmayacaktır.

¹¹¹ Erman - Özek, age., sh. 53.

KAYNAKÇA

- Centel, Nur (2001).** *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 1. Bası, Yayın No:1183, Hukuk Dizisi:478, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Çağlayan, M. Muhtar (1993).** *Türk Ceza Kanunu*, III. Cilt, 3. Bası, Yetkin- Hukuk Yayınları , Sevinç Matbaası, Ankara.
- Dönmezer, Sulhi (1977).** *İçtihatlarla Kan Gütme Saiki*, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, Cilt:XLII, Sayı:1-4, Sulhi Garan Matbaası Varisleri Kollektif Şirketi, İstanbul. 1-12.
- Dönmezer, Sulhi (1984).** *Kriminoloji*, 7. Bası, Filiz Kitabevi, Haşmet Matbaası, İstanbul.
- Dönmezer, Sulhi (1984).** *Ceza Hukuku Özel Kısım*, 12. bası, Filiz kitabevi, Formül Matbaası, İstanbul.
- Dönmezer, Sulhi (1995).** *Kişilere ve Mala Karşı Cürümler*, 14. Basım, Beta Basım, İstanbul.
- Dönmezer, Sulhi ve Yenisey, Feridun (2000).** *Ceza Adalet Sisteminin Etkinliği 1998*, Acar Matbaacılık, İstanbul.
- Erman, Sahir (1994).** *Ceza Hukuku Özel Bölüm*, Ofset Hazırlık ve Baskı Dünya Yayıncılık A.Ş. İstanbul.
- Erem, Faruk (1977).** *Adalet Psikolojisi*, 7. Bası, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayın Numarası: 413, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Erem, Faruk (1985).** *Türk Ceza Hukuku Özel Hükmeler*, IV: Cilt, 3. Bası, Seçkin Kitabevi, Ankara.
- Erem, Faruk ve Toroslu, Nevzat (1999).** *Türk Ceza Hukuku Özel Hükmeler*, 7. Bası, Savaş Yayınevi, Baran Ofset, Ankara.
- Finnane, Mark (2001).** *Payback, Customary Law and Criminal Law in Colonised Australia*, Elsevier Science Direct, www. sciencedirect.com, Erişim Tarihi: 15.05.2003.
- Görgün, Mehmet (1996).** *Uygulamada Ağır Ceza Davaları*, Adalet Yayınevi, Feryal Matbaacılık Sanayi ve Tic. Ltd. Şirketi, Ankara.
- Gözübüyük, Pulat Abdullah (1989).** *Türk Ceza Kanunu Gözübüyük Şerhi*, IV. Cilt, 5. Bası, Kazancı Hukuk Yayınları, İstanbul.

- Gürelli, Nevzat (1976).** *Kan Davası Nedeniyle Adam Öldürmeler Konusunda Alınması Gereken Sosyal, İdarî ve Hukukî Tedbirler Hakkında Rapor*, İstanbul Üniversitesi Mecmuası, Hukuk Fakültesi Cilt XLI, sayı:3-4, Sulhî Garan Matbaası Varisleri Kolektif Şirketi, İstanbul. 109-119.
- Hafızoğulları, Zeki (1987).** *Ceza Normu Normatif Bir Yapı Olarak Ceza Hukuku Düzeni*, Seçkin Kitabevi, Feryal Matbaacılık, Ankara.
- Karınca, Eray (1990).** *Yargıtay Kararları Işığında Kan Gütme Saiki ile Adam Öldürme Fiileri*, Adalet Bakanlığı, Adalet Dergisi, Yıl:81, Mayıs- Haziran 1990, sayı:3, Yarı Açık Cezaevi Matbaası, Ankara. 57-67.
- Nuhoğlu, Ayşe (1997).** *Ceza Hukukunda Emniyet Tedbirleri*, Adil Basım Yayım Dağıtım, Adil Yayınevi, Ankara.
- Odyakmaz, Nevzat A. (1980).** *Uygulamalı Türk Ceza Yasası Ceza İnfaz Yasası*, 1. Bası, Yasa Yayınları , Nurdoğan Matbaası, Ankara.
- Özen, Cemil (2000).** *Demokratik Seçim Süreçlerinde Anti Demokratik Bir Unsur Olarak Kan Davasının Sosyolojik Açından Önemi ve Analizi*, Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Özgenç, İzzet (1996).** *Suçta İştirakın Hukuki Esası ve Faillik*, 1. Bası, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Hukuk Müşavirliği Yayın No:2 , İstanbul.
- Öztürk, Bahri, Erdem, R. Mustafa ve Özbek, Özer Veli (1998).** *Uygulamalı Ceza Hukuku ve Emniyet Tedbirleri Hukuku*, 4. Bası, Seçkin Yayınevi Adalet Matbaacılık Tic. Ltd. Şirketi, Ankara.
- Öztürk, Bahri, Erdem, R. Mustafa ve Özbek, Özer Veli (2001).** *Ceza Hukuku Genel Hükümler ve Özel Hükümler Temel Bilgiler*, Turhan Kitabevi, Ankara.
- Öztürk, Nejat (1970).** *Türk Ceza Kanunu Şerhi ve Tatbikatı*, 2. Cilt, 2. Bası, Filiz Kitabevi, Garanti Matbaası, İstanbul.
- Öztürk, Yusuf (1996).** *Öğreti ve Uygulamada Kan Gütme Saiki İle Adam Öldürme*, Yasa Hukuk Dergisi, Yıl 19, Cilt 15, Sayı 174, Haziran 1996, Yasa Yayıncılık, Çetin Matbaası, İstanbul. 767-778.
- Polat, Zeki Ahmet (1999).** *Öğretide ve Uygulamada Adam Öldürme Suçları*, 1. Bası, Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şirketi, İstanbul.

- Savaş, Vural ve Mollamahmutoglu, Sadık (1995).** *Türk Ceza Kanununun Yorumu*, 3. Cilt, Madde 316-451, 1. Bası, Seçkin Yayınevi, Adalet Matbaacılık Ticaret Ltd. Şirketi, Ankara.
- Soyaslan, Doğan (1995).** *Ceza Hukuku Özel Hükümler*, I. Cilt, 1. Bası, Savaş Yayınevi, Baran Ofset, Ankara.
- Şimşek, Sefa (1990).** *The Code Of Honour in The East And in The West*, Yüksek Lisans Tezi, Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul.
- Tezcan, Mahmut (1972).** *Kan Gütme Olayları Sosyolojisi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi yayın No: 24, Eğitim ve Toplum Araştırmaları Enstitüsü Yayın No:4, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Tezcan, Mahmut (1974).** *Türkiye'de Kan Davası ve Önlenmesi Çareleri*, Adalet Dergisi, 8. Sayı, Adalet Bakanlığı Yayınları, Ankara. 667-676.
- Tezcan, Mahmut (1981).** *Kan Davaları Sosyal Antropolojik Yaklaşım*, 2. Bası, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Türkben, Yücel (1977).** *Kan Gütme Olayları ve Mülki İdare Amirleri*, Türk İdare Dergisi, Yıl:48, Sayı:357, Şubat 1977, İç İşleri Bakanlığı Tetkik Kurulu Yayın Müdürlüğü, Ankara. 126-135.
- Türkiye Barolar Birliği (1975).** *Kan Davası Seminer Çalışması*, 25 Mayıs 1974 Trabzon, Türkiye Barolar Birliği Yayınları:17, Sevinç Matbaası, Ankara.
- Yalkut, Necdet (1978).** *Çeşitli Yönleriyle Kan Gütme*, Yargıtay Dergisi, Ocak- Nisan 1978, Cilt: 4, Sayı: 1-2 , Yargıtay Yayın İşleri Müdürlüğü Yayınları, Ankara. 81-92.
- Yenice, Rıza Ali (1994).** *Cahiliye Döneminde Kabilelerarası Kan Davaları*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

